

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Katedra pedagogiky a psychologie

Bakalářská práce

Trestná činnost mladistvých

Vypracovala: Vladimíra Michalcová
Vedoucí práce: Ing., Mgr., Bc. Ivan Fanta, MBA

České Budějovice 2020

Poděkování:

Ráda bych zde poděkovala vedoucímu bakalářské práce Ing., Mgr., Ivanu Fantovi, MBA za jeho rady a čas, který mi věnoval při řešení dané problematiky. V neposlední řadě děkuji Krajskému ředitelství policie Jihočeského kraje za poskytnutí statistických podkladů.

Prohlášení:

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce.

Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce.

Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

ANOTACE

Bakalářská práce svým tématem reaguje na aktuální problematiku trestné činnosti mládeže. Cílem práce je provést analýzu statistických podkladů Policie České republiky a zmapovat zachycenou trestnou činnost dětí a mládeže. Rozčlenit ji a srovnat podle vybraných druhů kriminality na území Jihočeského kraje a v České republice, a to za období let 2009 - 2019. Posoudit, zda má vzrůstající nebo naopak klesající tendenci. V teoretické části pak popsat pojmy nezletilí, mladiství a trestní odpovědnost mladistvých z pohledu trestního práva, stejně jako základní právní normy upravující tuto oblast. Dále nastínit základní pohled na trestní odpovědnost mladistvých z pohledu psychologie osobnosti a jak se tento pohled projevuje v trestním právu.

Klíčová slova:

trestná činnost mládeže dětí a mládeže, nezletilý, mladistvý, trestní právo, právní normy, trestní zodpovědnost.

ABSTRACT

The bachelor's thesis responds to the current issues of juvenile delinquency. The aim of the work is to analyze the statistical data of the Police of the Czech Republic and to map the captured criminal activity of children and youth. Break it down and compare it according to selected types of crime in the South Bohemian Region and in the Czech Republic, namely for the period 2009 - 2019. Assess whether it has an increasing or decreasing tendency. In the theoretical part, describe the concepts of minors, juveniles and criminal liability of juveniles from the perspective of criminal law, as well as the basic legal norms governing this area. Furthermore, to outline a basic view of the criminal responsibility of juveniles from the perspective of personality psychology and how this view is reflected in criminal law.

Keywords:

juvenile delinquency, children and juveniles, juveniles, criminal law, legal norms, criminal liability Entered.

Obsah

1	Úvod	8
2	Historický vývoj a současnost.....	9
2.1	Historický vývoj trestního práva.....	9
2.2	Historické postavení dítěte ve světě	9
2.3	Soudnictví ve věcech mládeže v ČR, historie a současnost.....	14
3	Výklad pojmů dítě, mladistvý, dítě mladší patnácti let	15
3.1	Dítě	15
3.2	Dítě mladší patnácti let	16
3.3	Mladistvý	18
3.4	Trestní odpovědnost	21
3.5	Osobnost mladistvého pachatele.....	22
3.5.1	Děti mladší patnácti let	25
3.5.2	Mladiství.....	27
3.5.3	Vliv výchovy a prostředí	28
3.5.4	Vliv médií.....	32
4	Sběr dat a jejich vyhodnocení	34
4.1	Metodika	34
4.2	Stanovení hypotéz.....	34
4.3	Závěrečné vyhodnocení statistických podkladů z evidence Policie ČR.....	35
5	Závěr.....	50
6	Seznam použité literatury	52
7	Přílohy	54

ZKRATKY

ČR	Česká republika
PČR	Policie České republiky
TČ	trestná činnost

Kraje ČR

Pha	- Praha
Stř	- Středočeský kraj
Jčk	- Jihočeský kraj
Zpčk	- Plzeňský kraj (dříve Západočeský)
Ula	- Ústecký kraj
Hradec K.	- Královéhradecký kraj
Jmk	- Jihomoravský kraj
Moravskoslez	- Moravskoslezský kraj
Ock	- Olomoucký kraj
Zlk	- Zlínský kraj
Vysočina	- kraj Vysočina
Puk	- Pardubický kraj
Lbk	- Liberecký kraj
Kvk	- Karlovarský kraj

1 ÚVOD

Delikvence mládeže patří v posledních letech mezi hlavní kriminologická, často diskutovaná témata. Představuje celosvětový problém.

Kriminalita mládeže je trvalým společensky nežádoucím jevem. Delikvence mládeže je předmětem mnoha společenských věd. Patří mezi ně prvotně právo, psychologie, sociologie, speciální pedagogika a další. Agresivní chování nezletilých je v současnosti podnětem k častým diskusím, k porovnání, vypracování statistik. Statistika pak posuzují, zda delikvence mládeže má stoupající či klesající tendenci, jak se mění její závažnost či věková hranice delikventů. Tato problematika je podnětem ke studiím, výzkumům zabývajícím se touto tematikou. Na základě závěrů těchto studií problémového a nezákonného chování dětí a mládeže i jeho souvislostí, se dospělo k závěrům, k definování potřeby včasné systematicky naplánované prevence.

U této problematiky má nezanedbatelnou úlohu výchovné působení na problémového jedince. Náprava v raném věku je předpokladem k úspěšnému začlenění mezi vrstevníky, do společnosti.

Stanovený cíl mé bakalářské práce je, za využití statistických podkladů Policie České republiky, zmapovat trestnou činnost dětí a mládeže. Rozčlenit ji a srovnat podle vybraných druhů kriminality na území Jihočeského kraje a v České republice, a to za období let 2009 - 2019. Posoudit, zda má vzrůstající nebo naopak klesající tendenci.

2 HISTORICKÝ VÝVOJ A SOUČASNOST

2.1 *Historický vývoj trestního práva*

V římském právu se za nedovolené považovaly jen vyjmenované případy a trestnost byla odvozována podle důsledku, úmysl nebyl trestán. Závažné zločiny proti zájmům obce, se trestaly ztrátou majetku, což mělo pro potrestaného nedozírné následky. Vědomá pomoc pachateli pak byla trestána stejně. V určitých případech, zejména při napadení státního zřízení, bylo přípustné biblické „Oko za oko, zub za zub“. Tedy způsobení stejného zla pachateli, jaké způsobil on. Později byly tresty samostatně definovány. Šlo o vězení, ale i tělesné tresty, ztrátu majetku či občanských práv. Poškození nevykonávají odvetu, ale domáhají se uložení pokuty, peněžité částky nebo věci. Tento systém pokut byl výhodný pro bohaté, chudí, kteří na pokutu neměli prostředky, postihovaly jiné tresty. Ochrana dětí nebyla nijak zvlášť rozváděna, do dokonání 7. roku byly děti zcela nezpůsobilé k právním činům a neodpovídaly za činy bezprávné. Dokonce bylo možno beztrestně usmrtit novorozenou „zřůdu“, ačkoliv jinak to bylo trestáno jako vražda. Pozdější západní právo již přihlíželo také k subjektivním prvkům trestného činu. Tzv. kanonické právo vycházelo z vnitřních vlivů, byť zásadním předpokladem je, že se nesmí nijak narušovat „božské právo“ (církvní - ovlivňované papežem).¹

2.2 *Historické postavení dítěte ve světě*

V klasickém světě antiky bylo dítě, osoba mladistvá tvorem bez veškerých práv, nemá právo ani promluvit. Ve starém Římě bylo právo ponecháno na rozhodnutí otce, který si s ním mohl nakládat dle své vůle, mohl je prodat i zabít. K zásadní změně v životě antické společnosti přispěl římský zákon z r. 374, který pokládá zabití za vraždu. S křesťanstvím v Římě, které se stalo státním náboženstvím, vstoupilo pojetí dítěte do

¹ Bartošek, M. *Encyklopedie Římského práva*. Praha: Panorama 1981, s. 172

právního kodexu. Dítě – mladistvý se stává samostatnou lidskou bytostí, s lidskou duší, na níž se vztahuje přikázání „nezabiješ“.

Kristovo přijetí – dává dítěti obdobný význam jako dospělému a staví ho na jeho úroveň. Tak bylo dětství přiznáno „člověčenství“. Od středověku až do 16. století trávil dítě první léta svého života v těsném kontaktu s matkou, jeho přežití záviselo na základě tohoto kontaktu. Jakmile se dožilo věku 6 – 7 let, stávalo se malým dospělým. Účastnilo se všeho společenského dění, pomáhá dospělým, pracuje s nimi. Rodina není pro dítě a mladistvé místem citových vztahů ani místem soustavného vzdělávání.

Ve společenském postavení dítěte v evropské kultuře spatřujeme proměny počátky novověku a to především ve vztahu k dítěti, v chápání zvláštností dítěte a jeho potřeb. Od 16. století dochází k proměně rodiny i pojetí dětství. Zlepšilo se hmotné zajištění rodin, rodiče se věnují dětem. Současně dochází k obecnému povědomí, že dítě potřebuje určité vědomosti, disciplínu i morální zakotvení. Prostředkem k tomu se stává škola.

J. A. Komenský v 17. století požaduje výchovu pro všechny, bohaté i chudé, chlapce i dívky. Povinná školní docházka začíná od poloviny 18. století od doby Marie Terezie. Druhá polovina 18. století přináší řadu pokrokových myšlenek ve prospěch dítěte a dětství. J. J. Rousseau a osvícenci nově formulovali postavení dítěte a mladistvých ve společnosti. Dítě je nadějí společnosti, tudíž na jeho výchově i vzdělání záleží. V 19. století se objevuje více „citovosti“ v rodinném životě při důrazu na disciplínu a autoritu otce. V tomto století jsou vydávány zákony zakazující práci dětí. Od počátku 20. století dochází k oslabení důrazu na poslušnost, zdůrazňuje se „rozumnost“ výchovy i vytváření správných návyků dítěte. Rodina se stává malou společenskou jednotkou.

Proměny společenských institucí, jež se zabývají rodinou a dítětem, např. „Komise péče o děti, Ochrana matek a kojenců a různé Matice“. Vznikla síť sociálních služeb až po poradenskou službu psychologickou, psychiatrickou, sociálně pediatrickou a jiné.²

² Dunovský, J., Dytrych, Z., Matějček, Z. a kolektiv, *Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě*, s. 32 – 34

Jedním z klíčových kroků k ochraně práv dětí byla Úmluva o právech dítěte, kterou členské státy Organizace spojených národů podepsaly 20. listopadu 1989, s platností od 2. září 1990. Signatářem byla i tehdejší Česká a Slovenská Federativní Republika. Součástí našeho právního řádu se stala zákonem č. 104/1991 Sb. a dnem 1. 1. 1993 je touto úmluvou Česká republika vázána.³

Pro účely této Úmluvy se dítětem rozumí každá lidská bytost mladší osmnácti let, pokud podle právního řádu, jenž se na dítě vztahuje, není zletilosti dosaženo dříve. Smluvní strany této úmluvy se zavazují respektovat a zabezpečit práva stanovená touto úmluvou každému dítěti, bez jakékoli diskriminace podle rasy, barvy pleti, pohlaví, jazyka, náboženství, politického nebo jiného smýšlení, národnostního, etnického nebo sociálního původu, majetku, tělesné nebo duševní nezpůsobilosti, rodu a jiného postavení dítěte nebo jeho rodičů nebo zákonných zástupců. Přijmou veškerá potřebná opatření k tomu, aby dítě bylo chráněno před všemi formami diskriminace nebo trestáním vyplývajícím z postavení, činnosti, vyjádřených názorů nebo přesvědčení jeho rodičů, zákonných zástupců anebo členů rodiny.

Mimo jiné se smluvní strany také zavazují zabezpečit, aby žádné dítě nebylo podrobeno mučení nebo jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání. Za trestné činy spáchané osobami mladšími osmnácti let nebude ukládán trest smrti a trest odnětí svobody na doživotí, bez možnosti propuštění na svobodu. Žádné dítě nebude nezákonně nebo svévolně zbaveno svobody. Zatčení, zadržení nebo uvěznění dítěte se provádí v souladu se zákonem a používá se pouze jako krajní opatření a na nejkratší nutnou dobu. S každým dítětem zbaveným svobody bylo zacházeno s lidskostí a s úctou k vrozené důstojnosti lidské bytosti a způsobem, který bere ohled na potřeby daného věku. Především musí být každé takové dítě umístěno odděleně od dospělých, leda že by se uvážilo, že neoddělovat je od dospělých je v jeho vlastním zájmu. S výjimkou závažných okolností musí mít právo udržovat písemný a přímý styk se svou rodinou. Každé dítě zbavené svobody mělo právo okamžitého přístupu k právní nebo jiné odpovídající pomoci. Jakož i právo odvolávat se k soudu nebo jinému pravomocnému, nezávislému a nestrannému orgánu, proti rozhodnutí o odnětí svobody a v každém takovém případě na přijetí neodkladného rozhodnutí.

³ <https://www.zakonyprolidi.cz>, Sdělení č. 104/1991 Sb.

Dále se státy zavazují činit veškerá nezbytná opatření k podpoře tělesného i duševního zotavení a sociální reintegrace dítěte, které je obětí jakékoli formy zanedbání, využívání za účelem finančního obohacování nebo zneužívání, mučení nebo jiné formy krutého, nelidského či ponižujícího zacházení nebo trestání anebo ozbrojeného konfliktu.

V trestněprávní rovině je uznáváno právo dítěte obviněného, obžalovaného nebo uznaného vinným z porušení trestního práva na takové zacházení, které rozvíjí smysl dítěte pro důstojnost a čest, které znovu posiluje úctu dítěte k lidským právům a základním svobodám jiných a bere ohled na věk dítěte. Napomáhá znovu začlenění a zapojení dítěte do prospěšného působení ve společnosti. Členské státy Úmluvy zabezpečují zejména, aby:

a) žádné dítě nebylo obviněno, obžalováno nebo uznáno vinným z porušení trestního práva, pro jednání nebo opomenutí, která nebyla zakázána vnitrostátním nebo mezinárodním právem v době, kdy k nim došlo;

b) každé dítě obviněné nebo obžalované z porušení trestního práva mělo přinejmenším tyto následující záruky:

- být považováno za nevinné až do doby, kdy podle zákona je prokázána vina;
- být okamžitě a přímo, v nutných případech prostřednictvím svých rodičů nebo zákonného zástupce, informováno o obviněních proti němu vznášených, a mít při přípravě a při uplatnění své obhajoby právní nebo jinou potřebnou pomoc;
- aby věc byla bez odkladu rozhodnuta v souladu se zákonem příslušným, nezávislým a nestranným úřadem nebo soudním orgánem ve spravedlivém procesu v přítomnosti právního zástupce nebo jiné odpovídající osoby a v přítomnosti rodičů nebo zákonných zástupců dítěte, ledaže by se zvažilo, že jejich přítomnost, zejména s ohledem na věk a situaci dítěte, není v jeho zájmu;
- aby nebylo nuceno vypovídat nebo přiznávat vinu; aby se mohlo seznamovat s výpověďmi svědků buď přímo anebo prostřednictvím jiných a aby byla zabezpečena rovnoprávná účast svědků obhajoby a hodnocení jejich výpovědí;
- jestliže bylo rozhodnuto, že se dítě provinilo proti trestnímu zákonu, aby toto rozhodnutí, jakož i jakákoli v důsledku toho přijatá opatření, byla v souladu se zákonem přezkoumatelná vyšším pravomocným, nezávislým a nestranným orgánem nebo soudním orgánem;

- aby mu byla zajištěna bezplatná pomoc tlumočnicka, jestliže dítě nerozumí jazyku v řízení používanému nebo jím nehovoří;

- aby ve všech stádiích řízení bylo plně uznáváno jeho soukromí.⁴

Členské státy Úmluvy také usilují o vypracování zákonů a zákonných procedur, o zřízení orgánů a institucí zvláště určených pro děti obviněné, obžalované nebo uznané vinnými z porušení trestního práva a zejména o:

a) stanovení nejnižší věkové hranice, před jejímž dosažením se děti považují za nezpůsobilé porušit trestní právo;

b) v případě potřeby přijetí opatření k zacházení s takovými dětmi bez užití soudní procedury za předpokladu plného dodržování lidských práv a právních záruk.

Je nezbytné vytvořit různé záruky, jako je pečovatelská služba, pravidla o poradenství a dozoru; konzultativní služby; zavedení zkušební lhůty; náhradní péče; programy vzdělávání a přípravy zabezpečení takového zacházení s dětmi, které odpovídá jejich blahu, jakož i jejich poměrům a spáchanému deliktu.⁵

Trestná činnost a delikvence mládeže je velmi závažným celospolečenským potažmo celosvětovým problémem. Je alarmující zvyšující se stupeň brutality a však snižující se věková hranice trestných činů mladistvých (objevující se šikana již v mateřské škole).

Podle mého názoru je nutné této problematice trvale věnovat mimořádně zvýšenou pozornost. Doporučuji proto seznamovat se se studii a analýzami z domova i ze zahraničí, mezinárodně spolupracovat. Získávat tak kvalitní poznatky a z nich vyvozené závěry, které mohou vnést do této oblasti nové, efektivní i prospěšné postupy. Domnívám se, že těchto analýz je potřeba plně využívat a uvádět nové poznatky co nejefektivněji a nejrychleji do praxe.

⁴ Úmluva o právech dítěte sdělení č. 104/1991 Sb., Federálního ministerstva zahraničních věcí České a Slovenské Federativní Republiky
⁵ Zákony pro lidi.cz - 104/1991 Sb. Úmluva o právech dítěte

Vždy je však potřebné mít na zřeteli zásady ve shora uvedené Úmluvě o právech dítěte.

2.3 Soudnictví ve věcech mládeže v ČR, historie a současnost

V Čechách datujeme rozvoj trestního práva do dob stavovské monarchie. Objevují se právní normy chránící feudální stát, církev a náboženství, právní řád. Byl zde významný vliv římského práva. I zde šlo o právu na odplatu za škodu či nesplnění závazku. Odveta se stávala zdrojem vážných konfliktů mezi příslušníky vládnoucí třídy, a to až do 14. století. Trest byl soukromým právem poškozeného. V případě nemajetných pachatelů byla akceptována zásada práva městského, především udělení pokuty. Vězení bylo hlavně prostředkem zajištění náhrady. Mimořádně vyplacené odškodné mohlo vést k propuštění z vězení.

Zhruba od 16. století se počíná uplatňovat společenský zájem na potrestání pachatele, což je významný mezník přechodu trestního práva od soukromého k veřejnému. V zemském i městském právu byl za úmyslné zabití stanoven trest smrti. Avšak u nezletilců mohl soudce rozhodnout i o jiném druhu trestu dle svého uvážení.⁶

⁶ Malý, K. *Trestní právo v Čechách v 15.-16. století*. Praha: Polygrafia 1979, s. 262

3 VÝKLAD POJMŮ DÍTĚ, MLADISTVÝ, DÍTĚ MLADŠÍ PATNÁCTI LET

Pro definování pojmů dítě a mladistvý je rozhodující věk. Věková hranice se projevuje stupněm vyspělosti somatických i psychických vlastností jedince. Předurčuje nezletilého ke zkušenostem, jak pozitivním, tak i negativním a k seberegulačním mechanismům.

Malý rozlišuje věkové skupiny z kriminalistického hlediska na:

pachatelé dětského věku	(mladší 15 let)
pachatelé v období dospívání	(post pubescence 15 až 20 let)
pachatelé dospělí	(starší 20 let)
pachatelé středního věku a starší	(20-30 let)

Období dospívání, tedy období 15 až 20 let věku, je významným mezníkem v biologickém i sociálním vývoji jedince, umožňující diferencovat též způsoby jednání pachatele.⁷

Jako mládež pak definujeme dvě věkové skupiny, a to děti mladší patnácti let a mladistvé, tedy osoby starší patnácti a mladší osmnácti let. Toto rozdělení je podstatné pro stanovení odpovědnosti za jejich protiprávních jednání, stejně jako pro stanovení případného postihu.

3.1 Dítě

Pojem dítě se prolíná vícero právními obory, zejména v právu občanském, rodinném a trestním. Již dříve jsem hovořila o Úmluvě o právech dítěte. Podle této Úmluvy se dítětem rozumí osoba, která nedosáhla osmnáctého roku věku. Což je věk rozhodující o vzniku zletilosti, tedy způsobilosti fyzické osoby nabývat práv a brát na sebe

⁷ Malý, K., *Trestní právo v Čechách v 15-16 století*. Praha: Academia, 1997, s. 39

povinnosti vlastními právními úkony v plném rozsahu, tedy způsobilost k právním úkonům.

Stejně tak občanské právo užívá pojmu nezletilý pro dítě do věku osmnácti let. Ovšem pouze v případě, že osoba nenabyla zletilosti dříve. To je však možné pouze u osoby starší šestnácti, ale mladší osmnácti let a výhradně pokud soud nezletilému přizná svéprávnost.

Ovšem způsobilost fyzické osoby mít práva a povinnosti se nezískává zletilostí. Ta vzniká narozením, respektive již počaté dítě, narodí-li se živé, ji má. Tato způsobilost však není úplná, ale pouze k právním jednáním, co do povahy přiměřeným rozumové a volní vyspělosti nezletilých jeho věku.⁸

3.2 Dítě mladší patnácti let

Dítě mladší patnácti let není trestně odpovědné. Dopustí-li se však protiprávního jednání, mající znaky trestného činu, takové jednání se označuje jako „čin jinak trestný“.

Dopustí-li se dítě mladší patnácti let činu jinak trestného, může mu soud pro mládež uložit, a to zpravidla na základě výsledků předchozího pedagogicko-psychologického vyšetření, tato opatření

- a) výchovnou povinnost,
- b) výchovné omezení,
- c) napomenutí s výstrahou,
- d) zařazení do terapeutického, psychologického nebo jiného vhodného výchovného programu ve středisku výchovné péče,
- e) dohled probačního úředníka,
- f) ochrannou výchovu,

⁸ Občanský zákoník č. 89/2012 Sb. §§ 31 – 37, <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=onrf6mrqgez6obzfu2q>

g) ochranné léčení.⁹

Výchovné povinnosti – jsou to povinnosti směřující k zajištění řádného života. Např. bydlet s rodiči, zaplatit určenou částku na fond obětí trestné činnosti, vykonání obecně prospěšné činnosti do 60 hodin, náhrada škody, usilování o vyrovnání s poškozeným, léčení závislosti, účast v programu sociálního výcviku, psychologického poradenství apod.

Výchovná omezení - např. nenavštěvovat určité akce či nevhodná prostředí, nestýkat se s určitými lidmi, neužívat návykové látky, nehrát hazardní hry, neměnit bez ohlášení probačnímu úředníkovi své bydliště nebo bezdůvodně svoje zaměstnání atp.

Napomenutí s výstrahou – soudce nebo v přípravném řízení státní zástupce mladistvému důrazně vytkne protiprávnost jeho činu a upozorní ho na důsledky, které mu hrozí, pokud by se v budoucnu dopouštěl další trestné činnosti.

Zařazení do terapeutického, psychologického nebo jiného vhodného programu ve středisku výchovné péče. To je od r. 1991 součástí sítě školských zařízení preventivně výchovné péče a školských zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy.

Dohled probačního úředníka - probační úředník pravidelně sleduje chování odsouzeného v jeho prostředí – rodině, kontroluje dodržování uloženého probačního programu. Probační program zahrnuje programy sociálního výcviku psychologického poradenství, vzdělávací či rekvalifikační programy nebo programy zahrnující obecně prospěšnou činnost (nejedná se však o trest obecně prospěšných prací).

Ochranná výchova – ukládá se v případech, kdy o výchovu mladistvého není dostatečně postaráno, dosavadní výchova byla u něho zanedbána nebo prostředí, v němž mladistvý žije, neskýtá záruku řádné výchovy. Ochranná výchova je vykonávána ve zvláštních ústavech pro mladistvé.

Ochranné léčení – např. psychiatrické, protialkoholní, proti toxikomanické nebo sexuologické. Zvláštním ochranným léčením je zabezpečovací detence, která je vykonávána v uzavřeném zařízení, spravovaném vězeňskou službou, aby bylo

⁹ Zákon č. 218/2003 Sb. § 93, odst. 1,
-document.seam?documentId=onrf6mrqgazv6mrrhawtcoa

<https://www.beck-online.cz/bo/chapterview>

zamezeno útekům, které jsou možné, když se jedná o léčbu v běžném lékařském zařízení.

Výchovná i ochranná opatření, která ukládá již zmíněný soud pro mládež, lze uložit dítěti mladšímu patnácti let s poučením o podstatě a účelu tohoto výchovného opatření. Dítě s ním nemusí souhlasit. Při celém řízení musí být přítomni zákonní zástupci. Přihlíží se i ke stanovisku zákonného zástupce, souhlas se však nevyžaduje.

Při ukládání těchto opatření musí soud vždy přihlédnout k stupni vyspělosti dítěte a následně schopnosti dítěte uvědomit si důsledky svého chování.

Obecně pak platí, že zájem dítěte musí být předním hlediskem při jakékoli činnosti týkající se dětí, ať už uskutečňované veřejnými nebo soukromými zařízeními sociální péče, soudy, správními nebo zákonodárnými orgány.

3.3 Mladistvý

V trestním právu se mladistvým rozumí osoba, která dovršila věku patnácti let a nedovršila osmnácti let věku. Má se za to, že mladistvým je i ten, kdo v době spáchání provinění dovršil patnáctý rok věku, ale u něhož není možné bez důvodné pochybnosti určit, že v době spáchání provinění překročil osmnáctý rok věku.¹⁰

Tento pojem však nelze zaměňovat za pojem nezletilý, se kterým pracuje právo občanské, neboť dřívější nabytí svéprávnosti již před dovršením osmnácti let věku, je pro stanovení trestní odpovědnosti mladistvého bez významu. Respektive neznamená to, že jednání svéprávného mladistvého mladšího osmnácti let nebude posuzováno podle zákona č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů. Lze však předpokládat, že při posuzování rozumových schopností mladistvého k tomu soud přihlédne.

Trestný čin spáchaný mladistvým se nazývá provinění.

¹⁰ Zákon č. 218/2003 Sb. § 2, odst. 1, písm. c), <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=onrf6mrqgazv6mrrhaxhazrzgmwto#>

Je-li mladistvý soudem shledán vinným, neukládá se mu trest, ale tzv. opatření. Zákon, na rozdíl od dítěte mladšího patnácti let, umožňuje uložit nejen výchovná opatření a ochranná opatření, ale i trestní opatření.

Obecně prospěšné práce - horní hranice je poloviční oproti trestu obecně prospěšných prací ukládanému dospělým pachatelům od 50 do 200 hodin, musí se přihlídnout k možnostem mladistvého a jeho poměrům.

Domácí vězení - ukládá se mladistvým za stejných podmínek jako dospělým pachatelům, tedy na dobu až dvou let (nové trestní opatření, které lze uložit od 1.1.2010).

Zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce - tento trest lze mladistvému uložit nejdéle na dobu 5 let (nové trestní opatření od 1. 1. 2010).

Peněžité opatření bez odkladu nebo s odkladem výkonu - soud pro mládež může mladistvému uložit peněžité opatření a to za podmínek, je-li výdělečně činný nebo majetkové poměry uložení takového trestního opatření umožňují. Tento soud však může mladistvému uložit i peněžité opatření s podmíněným odkladem, které spočívá v pohrůžce peněžitým opatřením. Mladistvému se stanoví zkušební doba. Pokud v ní nepovede řádný život, bude muset peněžité opatření zaplatit.

Propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty - lze uložit, jedná-li se o věc, která byla použita ke spáchání provinění nebo k tomu byla určena, nebo o věc získanou proviněním či věc získanou za věc, která byla získána proviněním.

Zákaz činnosti – lze uložit pouze za podmínek, že uložený zákaz nesmí být na překážku přípravě na povolání mladistvého a nesmí být delší než 5 let.

Vyhoštění - ukládá se jen cizincům, kteří v České republice nemají rodinu a nemají zde ani azyl.

Odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu s dohledem - obdobné trestní opatření jako u dospělých pachatelů. Trest odnětí svobody se

podmíněně odkládá a soud tímto trestem obviněnému pouze hrozí. Mladistvému se stanoví zkušební doba a pokud v ní nepovede řádný život, bude muset vykonat trest odnětí svobody v příslušné věznici pro mladistvé.

Odnětí svobody nepodmíněné – lze uložit jen v případě, že by žádná jiná opatření nevedla k dosažení účelu zákona, tj. zejména k nápravě mladistvého. Oproti dospělým obviněným se trestní sazby snižují na polovinu, přičemž dolní hranice nesmí přesáhnout jeden rok a horní hranice 5 let odnětí svobody. Pouze v případech, kdy by dospělému pachateli mohl být uložen výjimečný trest, může být opatření odnětí svobody uloženo mladistvému až na 10 let. Toto trestní opatření se vykonává odděleně od dospělých odsouzených ve zvláštních věznicích pro mladistvé nebo alespoň ve zvláštním oddělení věznice.

Mladistvý musí mít vždy obhájce, a to až do doby, než nedosáhne osmnácti let. Má právo na náležité poučení o právech obviněného a poskytnout mu plnou možnost jejich uplatnění.

Souhlas mladistvého obviněného musí být dán dobrovolně, výslovně a způsobem, který nevzbuzuje pochybnosti o obsahu projevené vůle. Přihlíží se i ke stanovisku zákonného zástupce, souhlas se však nevyžaduje.¹¹

Při jednání s mladistvými jako i s dětmi mladšími patnácti let se musí s přihlédnutím k jejich věku, rozumové i mravní vyspělosti postupovat tak, aby nedošlo k narušení psychiky, aby s ohledem na jejich věk nebyl ohrožen jejich duševní a sociální vývoj.

Grochal Lukáš se ve svém článku vyjadřuje k problematice rizikového chování dětí, mladistvých. Ačkoliv se autor neodkazuje na žádné zdroje, domnívám se, že vychází ze své praxe, neboť mimo akademickou činnost vykonává také odbornou praxi.

Vzhledem k tomu, že článek koresponduje s mojí osobní praktickou zkušeností, rozhodla jsem se, zařadit jej do své práce.

¹¹ Zákon č. 218/2003 Sb. o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže. §§ 15 – 20, §§ 21-23

Autor klasifikuje a popisuje 2 typy pachatelů:

1. Chronický pachatel („kriminálník“) – v brzkém věku se projevuje nápadností vzhledem k těžko ovladatelnému chování. Při aplikaci běžných výchovných metod, které nezabírají, se u tohoto jedince objevují ataky vzteku, vzdorovitost a destruktivní sklony. První kontakt s trestnou činností mívá mezi 6. a 12. rokem života.

Ve věkové hranici okolo dvanácti let se dostávají násilné delikty a stupňuje se agresivní chování. Na prahu dospělosti se dopouštějí majetkových a násilnických deliktů. Začíná se zkracovat doba recidivy.

2. Mladistvý delikvent – konflikty se společenskými normami nastupují mezi 12. a 15. rokem, do té doby se jedinec jeví nenápadně. Ke zlomu dochází v časovém období pubescence, stává se těžko ovladatelným, nerespektuje sociální ani právní normy. Páchá většinou příležitostnou kriminalitu, založenou na vzdoru proti rodičům. Významnou roli sehraává situační a skupinový faktor.

Kolem 18. až 21. roku dochází k poklesu trestné činnosti, až k úplnému vymizení delikventního chování. Důvodem je postupné osvojení dostatečného repertoáru prosociálního chování (široké spektrum projevů – společné pomáhání druhým i způsobit radost).¹²

3.4 Trestní odpovědnost

V České republice je stanovena hranice trestní odpovědnosti dosažením věku patnácti let, dítě mladší 15 let není trestně odpovědné. Trestní odpovědnost začíná dnem, který následuje po dni patnáctých narozenin pachatele, protože teprve tehdy osoba dovršila patnáctý rok svého věku.¹³

Plná trestní odpovědnost pachatele za spáchaný trestný čin však nastává až dnem následujícím po dni, ve kterém fyzická osoba dovršila osmnáctý rok věku.

¹² Grochal, L. *Pachatel nebo oběť v intervenční práci s dítětem s projevy rizikového chování*, časopis *Prevence*, roč. 17, č. 1. s. 19. leden 2020, ročník 17, č.1, 2020, s. 19

¹³ Musil, J. *Způsob páchaní Trestné činnosti a jeho kriminalistický význam*. Praha: Univerzita Karlova 1982, s. 287

Jak jsem již naznačila dříve, zákon o soudnictví ve věcech mládeže obsahuje speciální ustanovení, upravující trestní odpovědnost mladistvého pachatele za provinění. Vychází z toho, že mladistvý pachatel, který v době spáchání provinění nedosáhl dostatečné úrovně rozumové a mravní vyspělosti, aby byl schopen rozpoznat jeho nebezpečnost pro společnost nebo své jednání ovládat, není za takový čin trestně odpovědný, neboť dosažení stanovené věkové hranice je jednou, nikoliv jedinou podmínkou.

Dokonce v souladu s trestním zákoníkem lze i pachateli blízkého věku mladistvých uložit některá z výchovných opatření, uvedených v zákoně o soudnictví ve věcech mládeže, a to i samostatně.¹⁴

Za věk blízký věku mladistvých se většinou považuje věk do 21 let, tedy dokončení období dospívání.

3.5 Osobnost mladistvého pachatele

Osobnost jednotlivce se začíná utvářet již v den jeho narození nebo spíše již v době těhotenství. Část vlastností osobnosti je dědičná. Zbytek osobnosti je dotvářen pod vlivem výchovy a prostředí, ve kterém jedinec žije.

Prvotním činitelem ve výchově a tedy i formování osobnosti jedince je tedy rodina, jako první sociální skupina v životě, kde poznává a přijímá normy chování, hodnotový systém, postoje a sociální role. Zde si postupně tvoří citové vazby a přijímá vzorce chování. Rodina též informuje dítě o okolním světě, napomáhá dítěti se v něm orientovat a posléze se začlenit do společnosti. Dítě se tak postupně osamostatňuje a stává se časem, na základě svých dosavadních zkušeností i možností nezávislým.

Podle Matouška, Matouškové je rodina tradičně považována za hlavního činitele, jenž svým selháváním dětem umožňuje kriminální chování.¹⁵

¹⁴ Zákon č. 40/2009 Sb. §§ 83,85, <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=onrf6mrqga4v6nbqfzygmobvfuz&groupIndex=2&rowIndex=1>

¹⁵ Matoušek, O., Matoušková, A. *Mládež a delikvence*. Praha: Portál 2011, s. 37

Vývoj člověka však ovlivňují další neméně důležité faktory, jako škola, vrstevnické skupiny a prostředí, ve kterém vyrůstá. Škola se podílí na všestranném rozvoji jedince, nejen po vědomostní, psychické, mravní i sociální stránce, ale také po stránce fyzické. Matoušek, Matoušková uvádí, že přechodem do školy, každý jedinec ztrácí výlučné postavení, kterého se mu dostávalo v rodině. Pokud se však nejednalo o rodinu s patologickými funkcemi a rolemi. Ve škole se musí přizpůsobovat novému životnímu stylu, režimu dne. Škola se k dítěti staví jako k jednomu z mnoha a zároveň si žádá, aby se přizpůsobilo, ukáznilo.

Učitel je zprvu pro dítě ve škole nejvýznamnější osobou, postupně nabývají na významu vztahy a vazby se spolužáky. Pedagog se tak stává autoritou, která konkuruje rodičům, prarodičům a později i vrstevníkům. Dítě si vlivem spolužáků v kolektivu vytváří pocit „vlastní hodnoty,“ stoupající s blížícím se dospíváním. Ve třídě vznikají podskupiny s vlastní „subkulturou“, které jsou k bližšímu kontaktu motivovány společnými zájmy i činnostmi.¹⁶

Tudíž při hledání vlastního „já,“ má pak velký význam vrstevnická skupina, jež se na prahu dospělosti stává nejvýznamnější. Svým vlivem je nadřazena pro všechny ostatní skupiny, včetně původní rodiny. Její význam je dán nejen svým významným vlivem, ale také tím, že může plnit jak funkci pozitivní, tak i negativní. Jedinec vnímá tuto skupinu zpočátku jako orientační, ale později ji přijímá i jako řídící.¹⁷

Matoušek, Matoušková ve své práci poukazují na to, že tyto podskupiny mohou být v některých případech „zárodkem“ asociálních part (a to už u dětí na 1. stupni základní školy).

Vyšší riziko sociálního selhání u dětí, jsou žáci se špatným prospěchem, s vyšším potenciálem agresivity. Jedná se především o děti s vlastní subkulturou bez vlivu učitelů i školy, napojenou na potenciálně asociální vlivy (na herny, na zdroje alkoholu a drog, na kriminální gangy).¹⁸

¹⁶ Matoušek, O., Matoušková, A. *Mládež a delikvence*. Praha: Portál 2011, s. 74 - 75

¹⁷ Matoušek, O., Matoušková, A. *Mládež a delikvence*. Praha: Portál 2011, s. 81

¹⁸ Matoušek, O., Matoušková, A. *Mládež a delikvence*. Praha: Portál 2011, s. 75

Matoušek, Matoušková zastávají názor, že přehlížení přestupků, nejasná pravidla týkající se žádoucího chování dětí, nekonzistentní uplatňování disciplíny, degradace a deptání žáků v procesu jejich trestání, nemožnost odčinit přestupek. To všechno jsou postoje podkopávající představu dětí o tom, že jejich chování má za každých okolností jasné hranice.¹⁹

Koudelková uvádí, že u mladého delikventa zpravidla není dostatečně rozvinuta emocionální a volní oblast. Tyto dvě oblasti zásadně ovlivňují chování a jednání jedince. Na základě těchto skutečností jsou sníženy zábrany a sebekontrola při rozhodování v jeho asociálním chování. Porozumění delikventnímu jedinci a jeho patologickému chování, má zásadní význam nejen pro jeho léčbu, ale také podle jeho schopností i sil může přispět k odčinění újmy, způsobené protiprávním jednáním. Je důležité pro efektivní převýchovnou práci, pomocí speciálně vhodných výchovných procesů.²⁰

Podle Koudelkové „Psychopatická osobnost vzniká nejčastěji na podkladě časného a silného zavržení dítěte jeho rodiči, kdy se vytváří v dítěti mohutný rezervoár hněvu, odporu, nenávisti, podrážděnosti i nedůvěry. V dítěti, které bylo již od nejranějšího věku deprivováno v pozornosti a lásce vychovatelů, vzniká malá schopnost pro soucit a identifikaci s druhými, pro interpersonální vřelost. Takové dítě zpravidla v pozdějším věku přestane očekávat od druhých lidí uznání či zájem. V důsledku toho se cítí také minimálně omezováno při uvolňování své hořkosti a hostility vůči světu, který mu připadá nepřátelský a nebezpečný“.²¹

Matoušek, Matoušková zdůrazňují, že u mladistvých je nesnadné odlišit povahové změny, vyvolané neklidně probíhajícím dospíváním, od stálých povahových rysů, případně od projevů psychického onemocnění.

Psychopatie je pojímána jako trvalá, vrozená osobnostní dispozice, stavějící jedince mimo normu (mezi normou a psychopatií se rozlišují osobnosti akcentované nebo anomální). „Kritériem při diagnostikování psychopatie je stálá, od dětství se projevující nerovnováha ve skladbě osobnostních vlastností, takže některé jsou nápadně vyvinuté,

¹⁹ Matoušek, O., Matoušková, A. *Mládež a delikvence*. Praha: Portál 2011, s. 76

²⁰ Koudelková, A. *Psychologické otázky delikvence*. Praha: Victoria publishing 1995, s. 94

²¹ Koudelková, A. *Psychologické otázky delikvence*. Praha: Victoria publishing 1995, s. 94-95

případně některé nápadně chybí. Nositel této poruchy má kvůli ní opakované, stereotypní konflikty v sociálním prostředí, okolím je považován za podivína.“²²

Ze své pedagogické praxe vím, že jedinec s takovými projevy může být veřejností odsouzen a ta se ho může i obávat, jak jeho projevů, tak i jeho reakcí.

Podle Matouška, Matouškové delikvence chování je protispolečenské chování. Toto chování je podmíněno komplexně. Dědičnost je jedním z mnoha faktorů, které ho ovlivňují. Osobnostní vlastnosti, rysy, lidské postoje i zájmy jsou dědičné. Genetická „výbava“ může být zodpovědná za sníženou sebekontrolu nebo hyperaktivitu. Genetické dispozice zvyšují pravděpodobnost, že na chování budou mít vliv další činitelé, bez kterých by se delikventní jednání neuskutečnilo. Genetická vloha snižuje či zvyšuje práh pro působení vlivů prostředí (patologické výchovné působení v rodině, delikventní skupiny).

Delikventní chování mladistvého může být jen ojedinělou epizodou v jeho životě nebo naopak začátkem zločinecké kariéry. Kriminální chování dospělého bude s pravděpodobností pokračovat i v budoucnu a pravděpodobně se z něj bude jedinec zodpovídat před soudem. Dědičnost zločinnosti mládeže je méně výrazná, než u zločinnosti dospělé populace. Důvodem je krátké období k projevení genetických vloh a pravděpodobně i silnější vliv sociálních faktorů během období dospívání.²³

3.5.1 Děti mladší patnácti let

Děti mladší patnácti let jako pachatelé trestné činnosti se vyznačují zejména vandalismem a používáním neúčinného, někdy i zcela nevhodného náčiní. Grochal poukazuje na to, že trestných činů, kterých se dopouští tato cílová skupina, jsou: násilí proti jednotlivci nebo skupině osob, ublížení na zdraví, rvačky, pohlavní zneužití, šíření toxikomanie, ohrožení pod vlivem návykové látky, výtržnictví a poškozování cizích věcí. Dalšími trestnými akty jsou loupeže a krádeže.²⁴

²² Matoušek, O., Matoušková, A. *Mládež a delikvence*. Praha: Portál 2011, s. 31

²³ Matoušek, O., Matoušková, A. *Mládež a delikvence*. Praha: Portál 2011, s. 23

²⁴ Grochal, L., *Pachatel nebo oběť v intervenční práci s dítětem s projevy rizikového chování*, časopis Prevence, leden 2020, ročník 17, č.1, s. 18

Zvláštnostmi ve výběru odcizených předmětů, u nichž není vždy rozhodující finanční hodnota, ale spíše hodnota citová, třeba uspokojení dosud nesplněných tužeb. Vliv věku se projevuje tím, že předurčuje stupeň somatických a psychických vlastností pachatele, zkušenostních struktur a regulačních mechanismů.

Podle Grochala u většiny mladistvých pachatelů se kriminální chování nejvíce objevuje v období tzv. „teenagerských“ let dospívání. Ve zbylých závažných zločinech se konflikty se společenskými normami objevují v různých etapách. Věk a způsob páchaní delikvence je ztěžován nezřetelnými přechody mezi způsoby páchaní trestné činnosti v jednotlivých věkových i časových úsecích. Delikventní incidenty se odvíjejí od příležitostí, prostupují životními fázemi a vytvářejí kontinuální životní cestu.²⁵

Musím říci, že souhlasím s názorem tohoto autora. Mé praktické zkušenosti korespondují s jeho poznatky, zejména v oblasti uspokojování potřeb páchanými krádežemi, kdy cílem krádeže jsou často předměty zanedbatelné finanční hodnoty. I když mezi našimi problémovými žáky se najdou i jedinci, pro které jsou základním cílem krádeže jen peníze nebo hodnotné věci, které se dají prodat.

Kolektiv autorů Moravcová, Podaná, Buriánek a kol. uvádí, že rizikové chování nezahrnujeme do samotné delikvence, přestože s ní bývá častokrát spojeno. Někdy bývá vnímáno jako její předstupeň nebo jako signál pozdějších rizik.

V širším měřítku zahrnuje obvykle všechny projevy naznačující předzvěst delikvence. Jedná se o nekonformní jednání vybočující z norem a typické porušováním společenských, školních a jiných pravidel. Určitá míra výskytu tohoto jednání, v průběhu dospívání je zároveň považována za normální a poukazuje spíše na toto složité období každého jedince ve vývoji. Pubescence (mezi 11. – 15. rokem) se obvykle vyznačuje zvýšenou mírou rizikového a v některých případech i delikventního chování, které může mít ráz testování okolí a jeho norem. Některé děti postupně z takového jednání „vyrostou“, jiné v častějším a závažnějším delikventním chování pokračují až do dospělosti.

²⁵ Grochal, L., *Pachatel nebo oběť v intervenční práci s dítětem s projevy rizikového chování*, časopis *Prevence*, leden 2020, ročník 17, č.1, s. 18 – 19

Rizikové chování nemusí předcházet delikvenci, naopak může probíhat současně a mít komplementární charakter.

Pod rizikové chování spadají takové aktivity, kterými děti zákon přímo neporušují (konzumace alkoholu a drog, záškoláctví). Některé z nich v dospělosti naopak rizikovost ztrácejí.²⁶

Mé vlastní praktické zkušenosti této problematiky jsou totožné. Děti v období pubescence mají v podstatě všechny větší či menší míru rizikového chování, ale jen některé je přivedou až do delikventního chování.

3.5.2 Mladiství

Mladiství se od dospělých pachatelů odlišují zejména vysokým výskytem nahodilých akcí oproti připravovaným. Charakterizují je jednodušší způsoby páchaní zločinu, často ve skupině a bez předem připravených nástrojů, při jejich použití jen výjimečně speciálně zhotovené náčiní. Zaměření je cíleno na odcizení cigaret, alkoholu, mobilních telefonů a jiné elektroniky, podle momentálních potřeb. Typickým je i chlubení se, svěřování se vrstevníkům, kratší intervaly mezi opakovanými skutky a častý výskyt spolupachatelů.

Jak popisují Matoušek, Matoušková, společnost se mladistvým pachatelům zužuje na okruh nejbližších známých. Úspěch ve společnosti se redukuje na jeho symboly: motorky, auta, oblečení, módní doplňky, peníze, známostmi s atraktivními protějšky a v neposlední řadě také nahánění strachu mladším i slabším.²⁷

Podle Matouška, Matouškové je množství trestných činů páchaných mládeží pod vlivem alkoholu mnohonásobně vyšší, než těch spáchaných pod vlivem nealkoholových drog. Skutečná společenská nebezpečnost nealkoholové toxikomanie, je u nás zatím nižší, než nebezpečnost požívání alkoholu, i když zájem o drogy u mladé generace stále stoupá. Rozdíl v postoji k nealkoholovým drogám a k alkoholu je dán tím, že pivo je domácím

²⁶ Moravcová, E., Podaná, Z., Buriánek, J. a kol. *Delikvence mládeže*. Praha: Triton 2015. s. 46 - 47

²⁷ Matoušek, O., Matoušková, A. *Mládež a delikvence*. Praha: Portál 2011, s. 85

výrobkem s letitou tradicí konzumace a tudíž i vysokou mírou společenské tolerance. Kriminalizace užívání drog (nehovoří se o postihu dealerů drog) problémy postižených lidí ani společnosti neřeší, ale násobí (závislí jedinci potřebují léčení).²⁸

Také nezaměstnanost mládeže má vliv na její kriminalizaci, neboť mládež bez finančních prostředků, ve snaze vyrovnat se svému okolí, má vyšší tendence ke kriminalitě. Skupiny mladistvých se někdy dostávají i do bližšího kontaktu s profesionálními zločineckými skupinami, což těmto umožňuje zneužití skupin mladistvých k páchání trestné činnosti.

3.5.3 Vliv výchovy a prostředí

Rodina je jedním z nejvýznamnějších prostředí, v němž dochází k socializaci dítěte a mladistvých. Zároveň se na jedince přenáší základní normy a hodnoty společnosti. Rodiče v tomto rodinném společenství jako první seznamují děti se společenskými normami a jejich úlohou je na děti dohlížet. Motivují je a vedou k žádoucímu chování. Rodinné zázemí, v němž dítě vyrůstá může ovlivnit jeho charakter, narušit psychickou pohodu i jeho tendenci k delikvenci.

Vedle pozitivní role rodiny v sociálním učení – nejsou přenášeny pouze prosociální vzorce chování. Děti si také osvojují hodnoty a způsoby chování, podporující delikvenci (pozitivní postoj k agresivitě, násilí, akceptování zločinu).

Matoušek, Matoušková zdůrazňují, že i způsoby řešení otevřených konfliktů v rodině, mají nepochybně sklon ke kriminálnímu chování dětí. Sourozenecké konflikty předpovídají vyšší riziko delikvence.²⁹

Rodič, který se sám chová delikventně – užívá návykové látky (alkohol, drogy), je často nezaměstnaný, má nedostatek financí nebo má projevy „sociální nepřizpůsobivosti.“ Zvyšuje pravděpodobnost, že mladistvý bude během dospívání přestupovat meze zákona. Takový rodič má deficit ve většině sfér svého působení na dítě.

²⁸ Matoušek, O., Matoušková, A. *Mládež a delikvence*. Praha: Portál 2011, s. 87

²⁹ Matoušek, O., Matoušková, A. *Mládež a delikvence*. Praha: Portál 2011, s. 48

Moravcová, Podaná, Buriánek a kol. vysvětlují, pokud rodiče ve výchově selhávají, svoji roli neplní nebo se v rodině vyskytují problémy, nestandardní situace, je tendence na základě případného antisociálního chování dítěte, této skutečnosti přičítat vinu. Při úvahách o možných příčinách delikvence mládeže, rodina zaujímá přední místo. Je tradičně považována za hlavní činitele, jenž svým selháním umožňuje dětem kriminální chování. Delikvence jedince nemusí vycházet z narušeného rodinného zázemí, ale může ho naopak negativně ovlivnit. Antisociální chování dítěte může být zdrojem stresu pro rodiče, prarodiče, který následně narušuje rodinné vazby. Oslabuje protektivní funkci rodiny jakožto instituce sociální kontroly.

Děti a mladiství, kteří mají k rodičům blízký vztah a záleží jim na jejich mínění, se snaží delikventnímu jednání vyvarovat. Vědí, že by rodiče takovéto chování neschvalovali a netolerovali. Charakteristiky rodinného prostředí jsou běžnou součástí kriminologických teorií, tak i empirických výzkumů delikvence.³⁰

Jak uvádí Martínek, výchova rodiče, pedagoga i vychovatele by měla být pro každé dítě naprosto čitelná, což znamená nastavení jasných pravidel „co za co bude.“ Srozumitelná čitelnost vychovávajících podporuje v každém dítěti jistotu, že každý problém se nechá vyřešit. A pokud nastane nějaký prohřešek, ponese si za něj dítě určitý přirozený následek, kterým bude tento prohřešek vyřešen.

Nečitelný rodič nebo pedagog, vychovatel působí na dítě nejistě, jeho nečitelná výchova spočívá v nejasných pravidlech, odměna či trest jsou závislé na náladě vychovávajících. Pokud rodiče mají dobrou náladu, sebevětší prohřešek je bagatelizován, projde bez větších problémů, naopak oplývají-li špatnou náladou, sebemenší přestupek je přísně a nekompromisně potrestán. I ve škole může učitel stresovat ve výchovném působení svojí nečitelností. Nastávají situace, kdy učitel ve špatné náladě jeden den známkuje nepřiměřeně přísně, žádný sebemenší prohřešek netoleruje, přehnaně trestá. Druhý den naopak sklouzává k benevolenci, přílišnému kamarádství, bagatelizuje problematiku chování apod.

Pokud se dítě dostane do této situace, prožívá výraznou nejistotu a každá nejistota budí napětí a agresi. Nečitelnost ve výchově nemá za následek pouze agresivní chování, je

³⁰ Moravcová, E., Podaná, Z., Buriánek, J. a kol. *Delikvence mládeže*, Praha: Triton 2015. s. 74-76

častou příčinou i jiných sociálně patologických projevů u dítěte (lež, záškoláctví, experiment s návykovými látkami, úmyslné podvody).³¹

Dítě se nakonec dostává do nekonečného začarovaného kruhu problémů, ze kterého samo nedokáže vystoupit. Je trestáno a postihováno stále za kupící se problémy a potíže v chování, málokdo se však zamyslí nad tím, kde je vlastně příčina. V praxi se setkáváme s výše popsaným fenoménem, rodiče přicházejí s tím, že děti nezvládají, nevědí si s nimi rady, málokdy si připustí, že pravými spouštěči problematického chování jsou právě oni.

Současná uspěchaná doba a honba za materiálním zabezpečením rodiny, nedostatek volného času pro rodinu, nahrává této situaci. Zde u dítěte dochází k subjektivnímu hodnocení sebe i rodiny v socioekonomickém postavení a čím více se hodnotí jako odlišný od ostatních, tím vyšší je riziko delikvence.

Podle Moravcové, Podané, Buriánka a kol. bývá neúplná rodina často dávana do souvislosti s delikvencí. Vztah mezi strukturou rodiny a delikvencí může být pouze rizikovým faktorem, ovlivňující kvalitu vztahů v rodině a rodičovskou výchovu.

Rodinné prostředí může být zasaženo i řadou negativních skutečností, které narušují psychickou pohodu dítěte. Reakcí na ně může být, již častokrát zmíněné, delikventní chování dítěte a mladistvého. Zdrojem napětí může být i antisociální chování rodičů, například časté vážné konflikty při hádkách, incidenty domácího násilí, promiskuita rodičů nebo také zneužívání návykových látek. V procesu sociálního učení jedinec tyto vzorce chování od rodičů přejímá a následně se mohou odrážet ve vlastní drogové či násilné delikvenci.

Jak objasňuje Martínek, velice často se nečitelnost ve výchově objevuje i ve zdánlivě dobře fungující rodině.³²

Z výše uvedených důvodů vyplývá, že jistota dětí a mladistvých závisí především na spolehlivém, pevném a jistém rodiči i učiteli, vychovateli. Přestože nás v životě provázejí různé „nálady“, je potřeba k dítěti přistupovat se zcela jasnými požadavky a hranicemi, uvědomit si nutnost zmíněné čitelnosti.

³¹ Martínek, Z. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*, Praha: Grada 2009, s. 67-68

³² Moravcová, E., Podaná, Z., Buriánek, J. a kol. *Delikvence mládeže*, Praha: Triton 2015, s. 77-79

Nezletilí procházející „volnou“ výchovou mají pocit, že všechno mohou. Agresivní chování vůči druhému je pro ně naprosto přirozeným způsobem sebezprosení. Většinou žijí v představě, že ostatní se jim musí podrobovat, musí je respektovat. Pokud k respektu jejich osoby ze stran ostatních dětí nedochází, dokážou si jej mocí a silou dobýt.³³

Podle Moravcové, Podané, Buriánka a kol. přirozenou součástí dospívání každého jedince je oslabení vlivu rodiny na dítě. Navazování nových sociálních kontaktů s lidmi stejného věku a podobných zájmů, které je nejzřetelnější v období adolescence.

Významnou roli začínají sehrávat vrstevnické skupiny, které se pro dospívajícího jedince stávají referenční skupinou. Vrstevníci představují zásadní socializační činitele, kteří dospívajícího provázejí při přechodu z dětství do dospělosti. Z tohoto hlediska mohou na utváření osobnosti člověka působit jak pozitivně, tak i naopak negativně.

Vliv delikventních kamarádů a kontakt s nimi představuje, vedle rodinného zázemí, školních výsledků a osobnostních rysů, jeden z nejvýznamnějších faktorů, které mohou ovlivnit individuální delikvenci. V období adolescence se vrstevníci stávají pro jedince jakousi náhradní rodinou. Pro rizikovou mládež z dysfunkčních rodin je vrstevnická skupina důležitější, než pro mladé lidi vyrůstající v harmonické rodině. Ta je prostředkem k jeho sebehodnocení a formování osobní identity. Jedinci s nízkou sebekontrolou mívají sklony k agresivitě, jsou nespolehliví a sobečtí, těžko se zapojují do kamarádkých part bez delikventního chování.

Kontakt s delikventními kamarády vede k postupnému osvojování delikventních vzorců chování. Delikventnímu chování se učíme stejně jako jinému sociálnímu chování. Pokud je vliv rodiny i školy oslaben a delikventní chování je v rámci vrstevnické skupiny odměňováno, přejímá jedinec od svých kamarádů hodnoty, postoje i techniky, které páchaní trestných činů podmiňují. Proces učení ke kriminální aktivitě závisí na mnoha faktorech a to především na četnosti, intenzitě a délce, po kterou je jedinec pod vlivem vrstevníků – kamarádů vystaven.

Větší množství příležitostí ke spáchání delikventního činu nabízí čas strávený s delikventními vrstevníky. Čím častěji jedinec tráví volný čas s delikventními

³³ Martínek, Z. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*, Praha: Grada 2009, s. 69-70

kamarády, tím větší je riziko, že se bude v trestných činech páchaných danou skupinou angažovat.³⁴

3.5.4 Vliv médií

Média, ať již zprostředkovávaná cestou počítače, televize, videa nebo mobilního telefonu, mohou být potenciálním zdrojem k získávání nevhodných informací. Dokáží ovlivňovat velké množství lidí, sledujících stejné programy, zabývajících se stejnou problematikou, sdílejících stejné názory. Je možné je zneužít k napojení na závadové či dokonce kriminální skupiny. U některých jednotlivců to může vést k vytváření vazeb s vrstevníky, u nichž jsou aktivovány případné asociální sklony. Tím se média a v jejich prostředí provozované sociální sítě stávají velmi mocným a přitom zcela dostupným a vysoce anonymním prostředkem, což může být velmi nebezpečné.

Už při ovlivňování vývoje nezletilé generace, když již škodlivost násilí prezentovaného v běžných akčních filmech pro dětský psychický i mravní vývoj byla vědecky prokázána. Je nepochybné, že sice zobrazují mnohem více smyšleného násilí, než skutečného, avšak i toto se může stát velmi škodlivým vzorem. Účinky vlivu, jak fiktivního násilí, tak reálně popisovaného násilí, se mohou negativně projevit ve vývoji dětí a mládeže.³⁵

Podle Říčana mediální násilí svádí k přímému napodobování. Působí pustošivě na citový život. Pod tímto vlivem se oplošťuje, degeneruje směrem k primitivismu, pudy vytlačující kulturu. Působením takové podívané děti inklinují k agresivnímu chování, jiné k vystupňované úzkosti. Mediální násilí, tak i pornografie snižuje citlivost dětí ke kultuře, znehodnocuje čisté mezilidské vztahy i smysl pro řád a kázeň.³⁶

Matoušek, Matoušková uvádí, že již roční děti, což je pro ně přirozenou součástí jejich vývoje, dokáží napodobovat to, co viděly na počítači, v televizi např. v kreslených seriálech, pohádkách, v nichž se postavy chovají nevhodně, agresivně.³⁷

³⁴ Moravcová, E., Podaná, Z., Buriánek, J. a kol. *Delikvence mládeže*, Praha: Triton 2015, s. 113 - 115

³⁵ Matoušek, O., Matoušková, A. *Mládež a delikvence*. Praha: Portál 2011, s. 102

³⁶ Říčan, P., *Agresivita a šikana mezi dětmi*. Praha: Portál 1995, s. 85

³⁷ Matoušek, O., Matoušková, A. *Mládež a delikvence*. Praha: Portál 2011, s. 102 – 103

Negativní hrdinové v těchto seriálech, příbězích mohou být zpočátku iniciátorem u nezletilého jedince k výchovným přestupkům. Později však dochází k páchání dětské kriminality. Jedná se o trestné činy, jako jsou krádeže v marketech i v kamenných obchodech, okrádání spolužáků, rodičů, prarodičů a příbuzných. V pozdějším věku se jedná o vykrádání věcí z aut, vykrádání sklepů, bytů, vloupání se do chalup, chat atd. Nejzávažnější trestnou činností mladistvých, ke které dochází, je kriminalita násilného charakteru. Útoky nezletilých bývají v některých případech velmi brutální, jako jsou násilné loupeže končící ublížením na zdraví, pohlavní zneužívání až brutální znásilnění. A v neposlední řadě nejzávažnějším společenským zločinem jsou vraždy i útoky ve školských zařízeních za použití bodných i střelných zbraní.

Na základě své pedagogické praxe souhlasím s názorem autorů, že děti a mladiství, přejímají hlavního negativního hrdinu jako vzor a ztotožňují se s jeho osobou. Podle nejzajímavějšího představitele „v jejich očích“ napodobují jeho vzorce chování, včetně těch negativních a někdy pak ve skutečnosti páchají až trestný čin. Aniž by si uvědomovali, že ztrácí kontakt s reálným světem, přestávají své negativní chování kontrolovat.

4 SBĚR DAT A JEJICH VYHODNOCENÍ

Sběr dat byl zaměřen na trestnou činnost dětí a mladistvých a jejich podílu na celkové trestné činnosti v územním teritoriu ČR v období od roku 2009 do 2019, tedy vzorek zpracovávaných dat za jedenáctileté období. Starší data se mi nepodařilo získat, ale myslím, že již tento časový úsek je statisticky významný. Zdrojem podkladů mého výzkumu je statistická evidence Policie ČR ve výše uvedeném období.

4.1 Metodika

Pro grafické znázornění dat jsem použila Paretův graf, který znázorňuje rozdělení dat v sestupném pořadí četnosti s kumulativní čarou na vedlejší ose vyjadřující procento celku. Ve výsledném grafu se nám ukazuje celková situace v jednotlivých krajích v územním teritoriu ČR z časového hlediska souborně v jednotlivých letech.

Dále jsem použila skládaný spojnicový graf se značkami, který se používá k zobrazení trendů v čase (roky, měsíce, dny) nebo u kategorií, u kterých záleží na pořadí. Vzhledem k tomu, že data od Policie ČR mají hodně datových bodů a pořadí je důležité pro interpretaci výsledků, použila jsem právě tento graf.

4.2 Stanovení hypotéz

Hypotéza č. 1

H₀ Podíl mládeže na trestné činnosti v Jihočeském kraji je nižší, než střední hladina tohoto jevu na územním teritoriu ČR.

H_A Podíl mládeže na trestné činnosti v Jihočeském kraji je vyšší, než střední hladina tohoto jevu na územním teritoriu ČR.

Hypotéza č. 2

H0 Podíl mládeže na majetkové trestné činnosti v Jihočeském kraji je nižší, než střední hladina tohoto jevu na územním teritoriu ČR.

HA Podíl mládeže na majetkové trestné činnosti v Jihočeském kraji je vyšší, než střední hladina tohoto jevu na územním teritoriu ČR.

Hypotéza č. 3

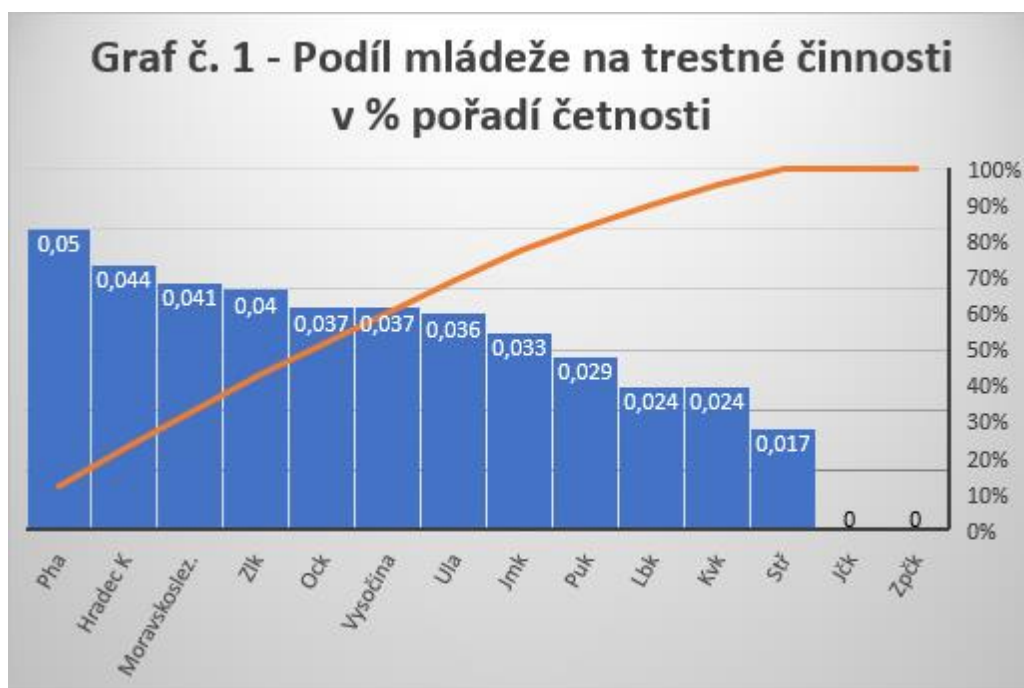
H0 Podíl mládeže na závažné trestné činnosti, trestném činu vražda, v Jihočeském kraji je nižší, než střední hladina tohoto jevu na územním teritoriu ČR.

HA Podíl mládeže na závažné trestné činnosti, trestném činu vražda, v Jihočeském kraji je vyšší, než střední hladina tohoto jevu na územním teritoriu ČR.

4.3 Závěrečné vyhodnocení statistických podkladů z evidence Policie ČR

Statistické podklady uvádím pro větší přehlednost v oddílu příloh. Zdrojem podkladů mého výzkumu je evidence Policie ČR v letech 2009 – 2019. Jejich členění je označeno vždy přesným názvem tabulky dle druhu trestné činnosti.

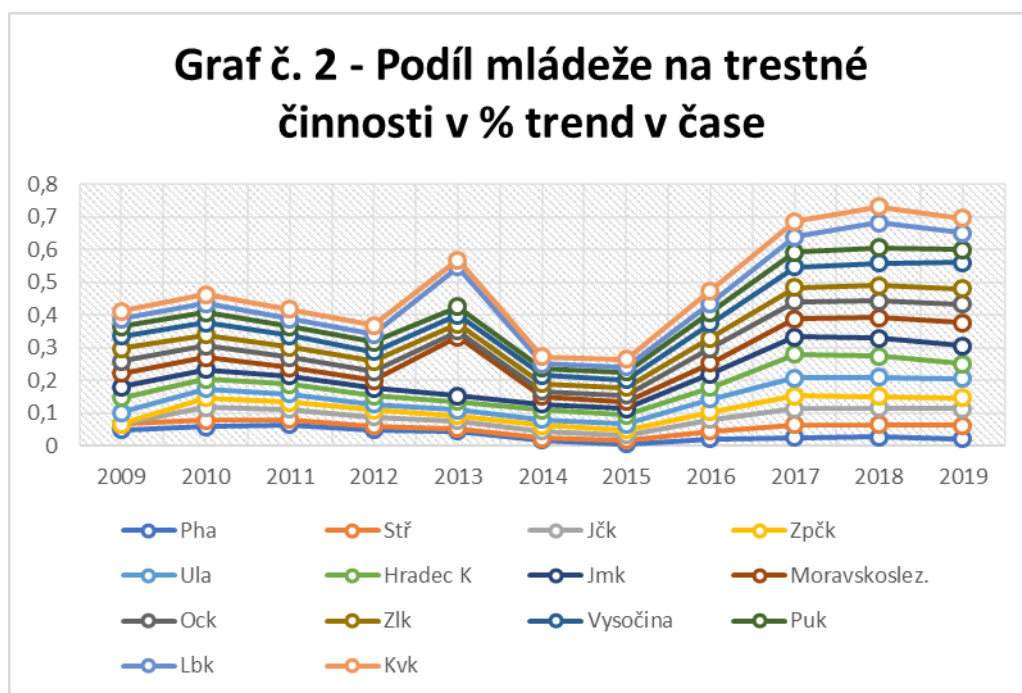
Graf č. 1 Podíl mládeže na trestné činnosti v % pořadí četnosti

Jak je z grafu č. 1 – „Podíl mládeže na trestné činnosti“ patrné, největší podíl mládeže páchání trestné činnosti byl v Praze, ve středovém pásmu je podíl mládeže na celkové kriminalitě v Ústeckém kraji. Nejnižší podíl mládeže na celkové kriminalitě se ukazuje v Jihočeském a Západočeském kraji.

Domnívám se, že k trestné činnosti mladistvých právě v Praze dochází z důvodu největší hustoty obyvatel na km², časté sociální migraci a velkému pohybu turistů a zahraničních zaměstnanců. Také možnosti navazování nových kontaktů, včetně vrstevnických skupin s delikventní činností. Dále je to vysoká míra anonymity a srovnávání se s vrstevníky z vysoko příjmových rodin. Nejméně trestné činnosti u mladistvých je vykázáno v Jihočeském a Západočeském kraji, domnívám se, že je to z důvodu nejnižší hustoty obyvatel, nízké míry anonymity. Moje práce však není zaměřena na zjišťování těchto příčin, na to nestačí jak moje možnosti, tak rozsah bakalářské práce, jde pouze o moji logickou úvahu.

Graf č. 2 Podíl mládeže na trestné činnosti v % trend v čase

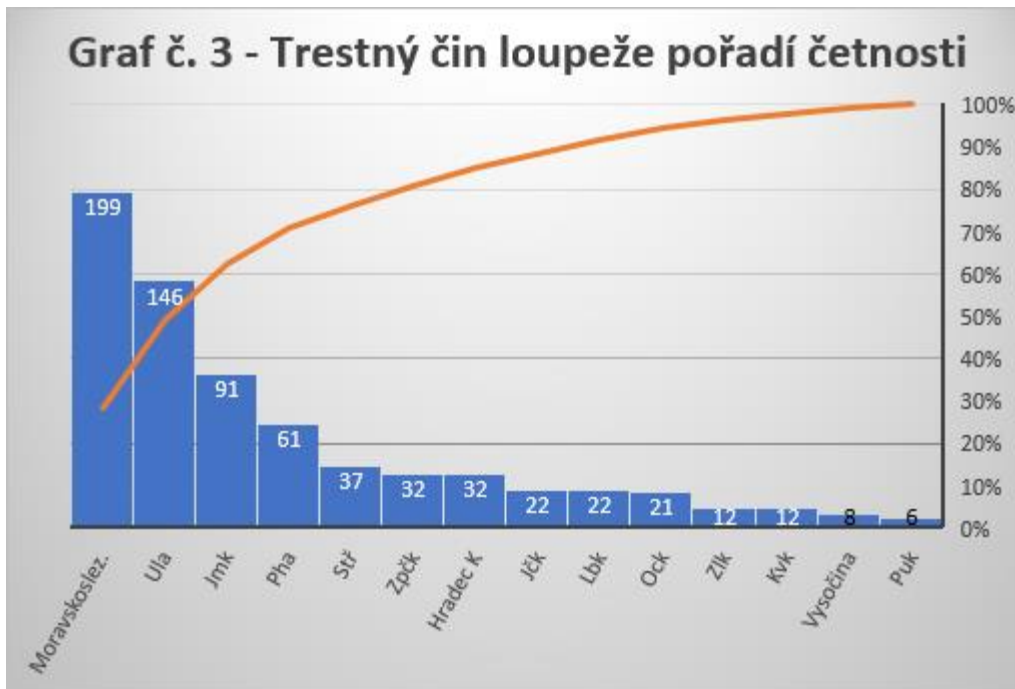

Jak je z grafu č. 2 patrné, vývoj podílu mládeže na celkové trestné činnosti nemá za sledované období rovnoměrný vývoj. Do roku 2010 byl zaznamenán mírný nárůst následovaný poklesem v roce 2012 a nárůstem v roce 2013. Nejnižší byl v letech 2014 a 2015, kdy se pohyboval od 0,273 % do 0,265 %. Od roku 2016 má stoupající tendenci byť z hodnoty roku 2018, tedy 0,731 % poklesl v roce 2019 o pouhých 0,035 %.

Tyto výkyvy v čase neumím vysvětlit, bylo by nutné udělat porovnání s demografickými daty, s mírou nezaměstnanosti, rozvojem či poklesem ekonomiky a dalšími hodnotami.

V Jihočeském kraji, jak je patrné z dat zobrazených v grafu č. 2, podíl mladistvých na páchání trestné činnosti nekopíruje zcela výkyvy celkového podílu mladistvých na kriminalitě, i když má po mnohaletém poklesu v letech 2009 až 2015 podobnou stoupající tendenci. Z nejnižší hodnoty roku 2015, které je vyjádřena podílem 0,017 % stoupá až do roku 2018 na hodnotu 0,050 s následujícím mírným nárůstem v roce 2019 na hodnotu 0,052 %.

Graf č. 3 Trestný čin loupeže pořadí četnosti

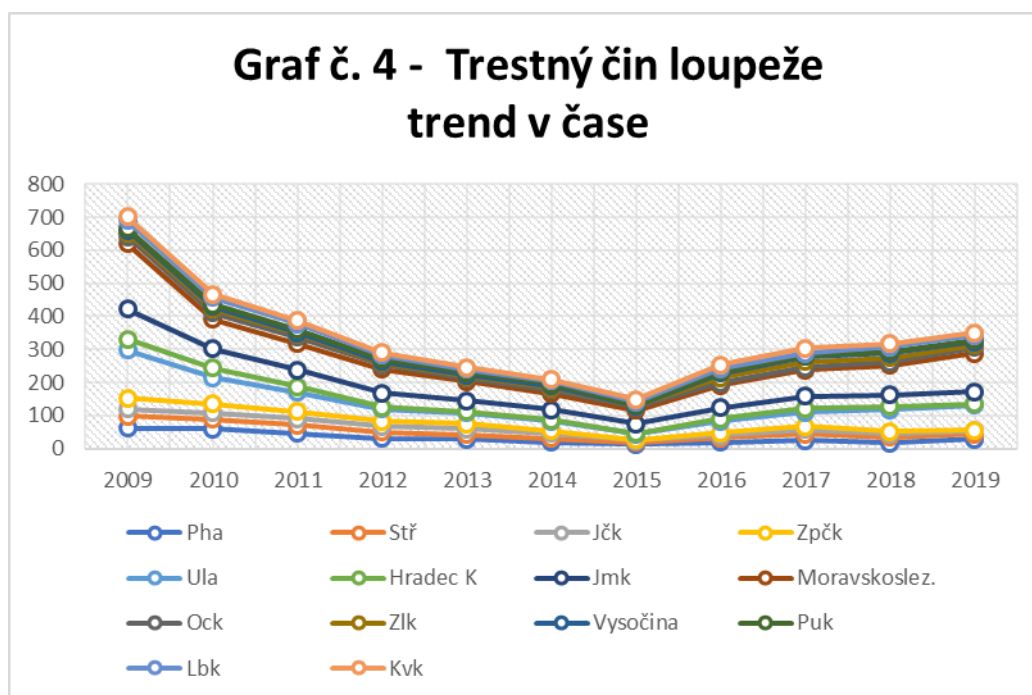

Z dat vyjádřených v grafu č. 3 - „četnost loupeží“ vyplývá, že největší podíl mladistvých delikventů na tomto druhu trestné činnosti je v Moravskoslezském a Ústeckém kraji, ve středovém pásmu pak v Jihomoravském kraji a nejméně na Vysočině a v Pardubickém kraji.

Domnívám se, že jedna z příčin nejvyššího podílu u trestné činnosti loupeží, je ovlivněna nejvyšším počtem obyvatel v Moravskoslezském kraji i nejvyšší nezaměstnaností rodičů. Kdy špatné socioekonomické postavení rodin vytváří stejné postavení mladistvých, kteří mají potřebu vyrovnat se lépe situovaným vrstevníkům.

Jihočeský kraj, co se týče četnosti loupeží, se pohybuje v pásmu s nízkým podílem. Domnívám se, že je to do značné míry ovlivněno nízkou hustotou počtu obyvatel na km². Dále dostatkem pracovních příležitostí a relativně vyrovnaným ekonomickým postavením rodin, vzhledem ve srovnání s kraji s nejvyšším podílem na této trestné činnosti.

Graf č. 4 Trestný čin loupeže trend v čase

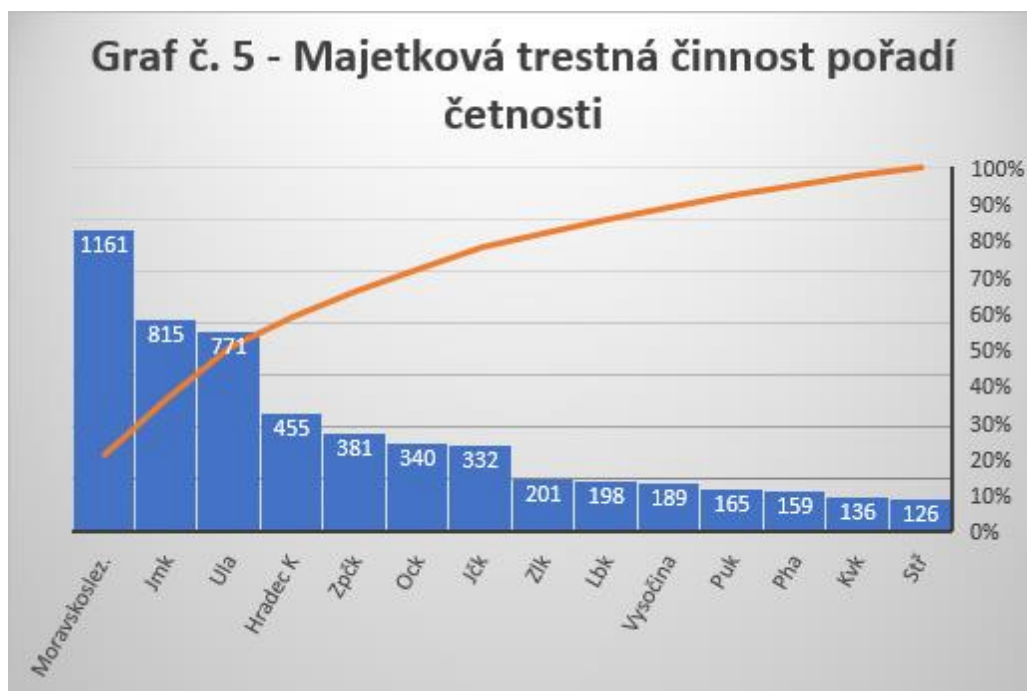

Data vyjádřená v grafu č. 4 ukazují, že nejvíce loupeží bylo mladistvými pachateli spácháno v roce 2009, nejméně v roce 2015 a k pozvolnému nárůstu dochází od roku 2017 až 2019.

Ani zde neumím výkyvy v čase vysvětlit, bylo by nutné udělat porovnání s demografickými daty, s mírou nezaměstnanosti, rozvojem či poklesem ekonomiky, což není tématem mé práce. Tento vývoj by ale mohl být považován za relativně utěšující. Trvalý pokles od roku 2009 do roku 2015 je příznivý a následující opětovný nárůst do roku 2019 nedosáhl za stejné období stejných hodnot.

V Jihočeském kraji patří četnost trestných činů loupež do nižšího pásma výskytu. V roce 2009 byl podíl jihočeské mládeže s 22 skutky o 56,6 % středovým pásmem podílu pachatelů z řad mládeže, a to s trvalou klesající tendencí až do roku 2015, kdy došlo na území Jihočeského kraje ke spáchání 5 loupeží mladistvým pachatelem. V dalších letech stále zhruba kopíruje polovinu středového podílu s 9 skutky v roce 2019, což je o 64,10 % pod středovým pásmem. Vývoj je trvale klesající, s nepatrným výkyvem.

Graf č. 5 Majetková trestná činnost pořadí četnosti

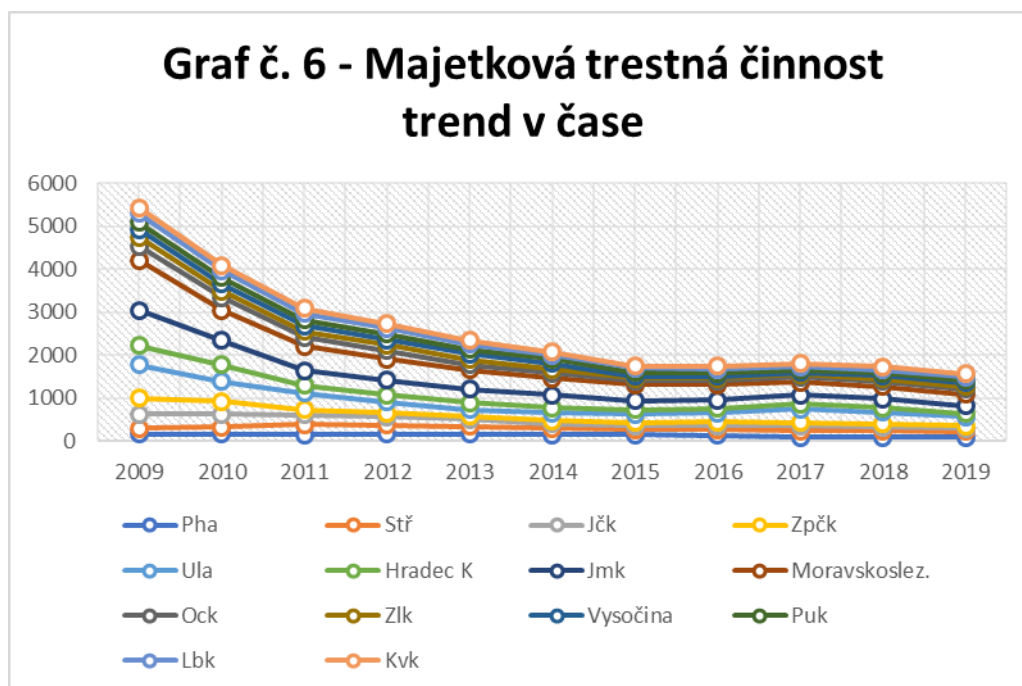

Na datech vyjádřených v grafu č. 5 - „Majetková trestná činnost pořadí četnosti“ je patrné, že nejvyšší podíl mládeže na páchání této trestné činnosti je v Moravskoslezském kraji, ve středovém pásmu se ukazuje v Ústeckém a Královéhradeckém kraji. S nejnižším podílem mladistvých pachatelů je trestná činnost ve Středočeském a Karlovarském kraji.

Usuzuji, že obdobné příčiny k majetkové trestné činnosti v pořadí četnosti, přispívají zmíněné důvody u předchozího grafu č. 3, jelikož nejvíce těchto deliktů je registrováno opět v Moravskoslezském kraji. Následně pak vzhledem ve srovnání s ostatními kraji, je procentuálně vyšší v Jihomoravském i Ústeckém kraji. Předpokládám, že v Karlovarském kraji je procentuálně nejnižší podíl mládeže na páchání této trestné činnosti vzhledem nízkému počtu obyvatel. V Středočeském kraji, pak vzhledem pozitivní ekonomické situaci ve společnosti s dostatkem pracovních příležitostí a vyšších výdělků, jsou dobře finančně situované a zabezpečené rodiny.

V Jihočeském kraji, jak ukazují data v grafu č. 5, je trestná majetková činnost doposud nejvyšší z celkově posuzované trestnosti. V poměru k ostatním krajům se však celé období drží pod středovou hladinou celkového podílu mládeže na páchání této trestné činnosti v posuzovaném období.

Graf č. 6 Majetková trestná činnost trend v čase

Data zobrazená v grafu č. 6 ukazují, že docházelo k páchaní majetkové trestné činnosti mladistvými nejvíce v roce 2009 s následujícím poklesem. To platí i pro Jihočeský kraj, když podíl jihočeské mládeže na páchaní této trestné činnosti byl v roce 2009 o pouhých 13,4 % nižší než středová hodnota podílu mladistvých pachatelů v celé ČR. V letech 2010 až 2015 má podíl jihočeské mládeže na páchaní majetkové trestné činnosti klesající tendenci, i když se první 2 roky drží mírně nad republikovou středovou hladinou a tedy pouze sleduje celorepublikový trend. Od roku 2014 již podíl jihočeské mládeže na páchaní této trestné činnosti nedosahuje středové hladiny toho republikového jevu o 33 %.

Podíl mládeže na páchaní majetková trestné činnosti v Jihočeském kraji má, za sledované období, klesající tendenci pod středovou hladinou tohoto jevu v celém sledovaném období.

Graf č. 7 Mravnostní trestná činnost pořadí četnosti

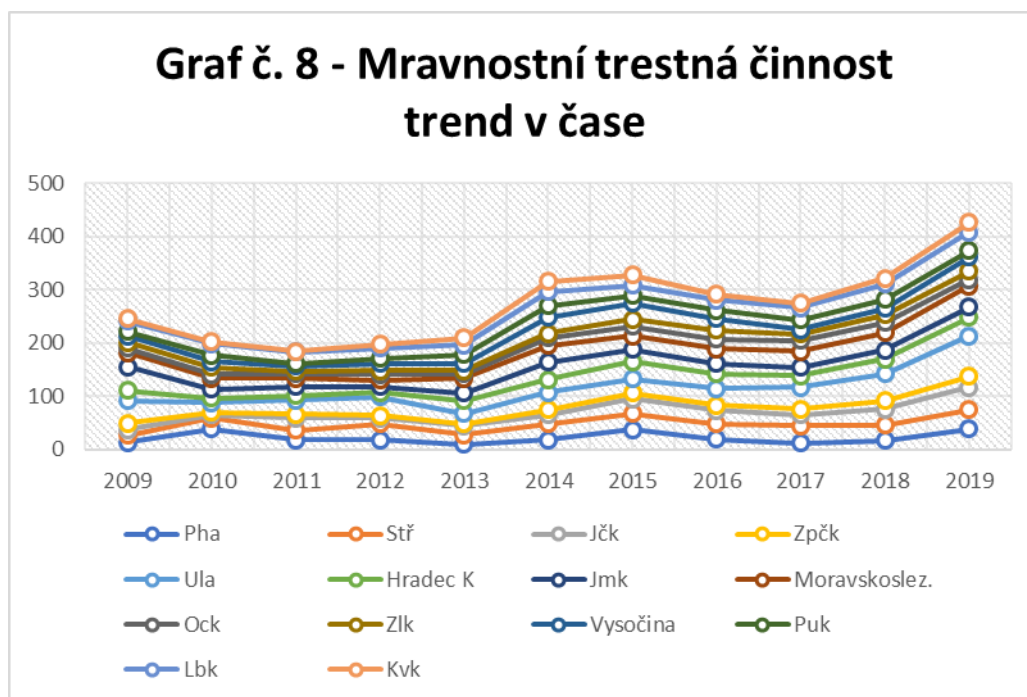
Z dat vyjádřených v grafu č. 7 - „Mravnostní trestná činnost v pořadí četnosti“ se nejvíce ukazuje podíl mladistvých pachatelů v Jihomoravském a Ústeckém kraji a mírněji nad středovým pásmem je kraj Moravskoslezský.

Ve středovém pásmu se pohybuje podíl mladistvých pachatelů na mravnostní trestné činnosti v Královéhradeckém a v Libereckém kraji. Ostatní kraje vykazují nižší podíl mládeže na páchaní této trestné činnosti, kdy nejnižší podíl je v Olomouckém a Pardubickém kraji. Zcela nejnižší je v Karlovarském kraji.

Domnívám se, že dochází k častějším delikventním mravnostním činům v Jihomoravském a Ústeckém kraji vzhledem k tomu, že patří ke krajům s nejvyšším počtem obyvatel, respektive s vysokou hustotou obyvatel na km². Významným může být i přeshraniční pohyb osob. Statistika nerozlišuje státní příslušnost mladistvých pachatelů.

V Jihočeském kraji se mravnostní trestná činnost drží na relativně nízké úrovni. Vzhledem k závažnosti těchto deliktů a v porovnání s kraji nejvíce zasažených touto trestnou činností, jsou vykázaná čísla relativně uspokojivá, srovnatelná se Západočeským krajem, Vysočinou a Zlínským krajem.

Graf č. 8 Mravnostní trestná činnost trend v čase

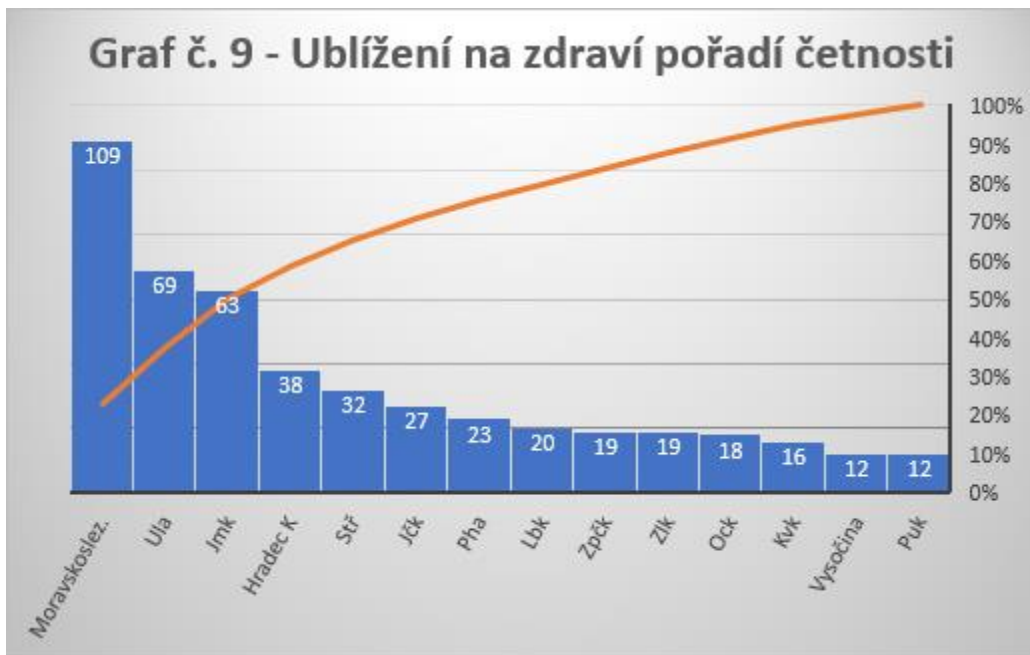

Data zobrazená v grafu č. 8 - „Mravnostní trestná činnost v čase“ mají, i přes občasné výkyvy, trvale stoupající tendenci, což je vzhledem k závažnosti trestných deliktů znepokojující skutečnost. Nejnižší byla v rozmezí let 2010 – 2013, postupně docházelo k nárůstu v letech 2014 – 2015, a po nepatrném poklesu v letech 2016 a 2017 došlo k razantnímu nárůstu, který je alarmující. Jelikož ve srovnání ve zkoumaném období od roku 2009 až po rok 2019, se mravnostní trestná činnost v rámci celé republiky téměř zdvojnásobila.

V Jihočeském kraji je vývoj ještě závažnější. Ze zkoumaných 11 let byl podíl jihočeské mládeže na páchání mravnostní trestné činnosti v průběhu 7 let nad republikovým průměrem. Oproti prvnímu roku bylo v posledním roce sledovaného období téměř 4x více mravnostních trestných činů, spáchaných mladistvými pachateli na území Jihočeského kraje.

I přes určité výkyvy je zde patrný trvalý nárůst, jak v rámci celé republiky, tak i na území Jihočeského kraje.

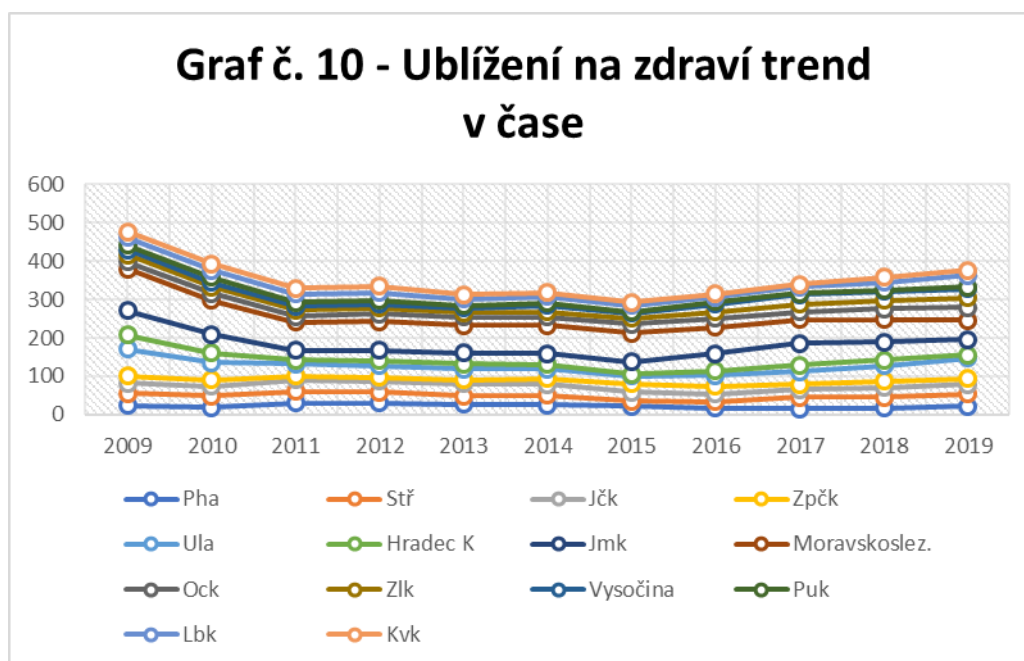
Graf č. 9 Ublížení na zdraví pořadí četnosti

Data zobrazená v grafu č. 9 - „Ublížení na zdraví podle četnosti“ v procentech vykazují, že je opět nejvyšší podíl mládeže na páchání této trestní činnosti, jako již vícekrát, v Moravskoslezském kraji. Ve středovém pásmu je podíl na tomto deliktním chování v Jihomoravském a Ústeckém kraji. Ostatní kraje vykazují nižší podíl mladistvých pachatelů na této trestné činnosti, s nejnižším podílem mladistvých delikventů v kraji Pardubickém a Vysočina.

Domnívám se, že by zde mohl mít na četnost trestné činnosti u nejvíce zasažených krajů vliv života sociálně nepřizpůsobivých místních občanů a u Jihomoravského kraje pak vysoký cestovní ruch spojený s tradicí pěstování a konzumování vína a lihovin. Ovšem to by bylo téma pro samostatný výzkum, jde pouze o logickou domněnku, která není podložena fakty.

Graf č. 10 Ublížení na zdraví trend v čase

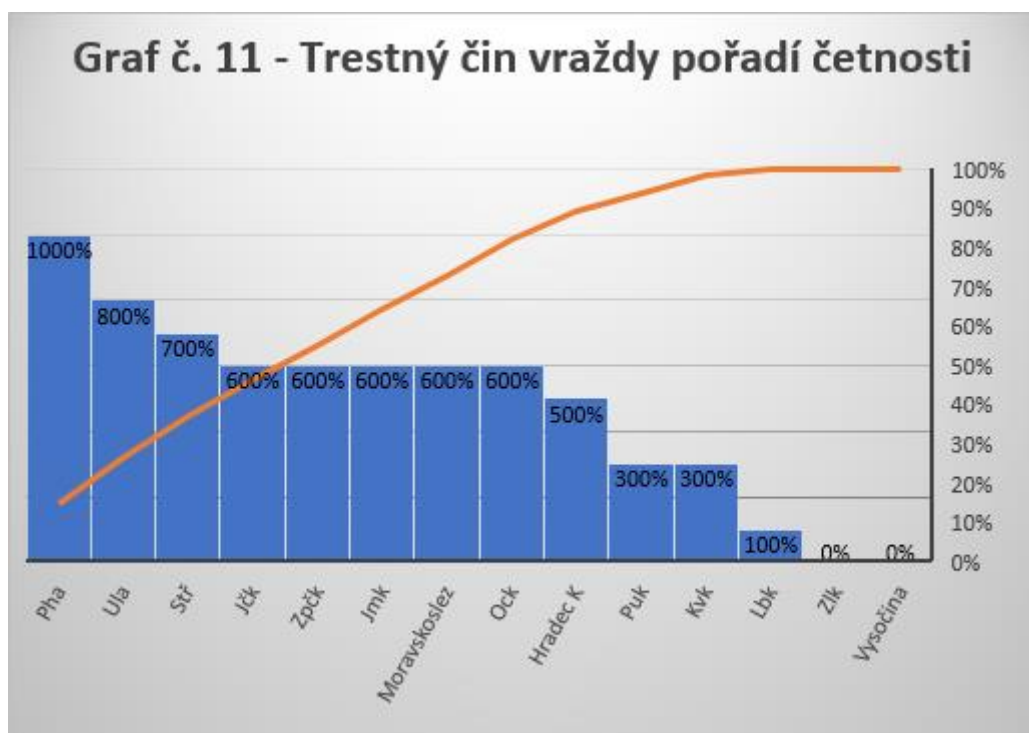

Data v grafu č. 10 - „Ublížení na zdraví“ vykazují v časovém úseku obecně nejvyšší podíl mladistvých pachatelů v roce 2009. V roce 2010 začala křivka klesat, od roku 2011 dochází k nepatrným výkyvům. Od roku 2018 začíná podíl mladistvých pachatelů na této trestné činnosti pozvolna narůstat.

To však neplatí pro Jihočeský kraj, kde v prvních dvou letech byla klesající tendence pod republikovou středovou hladinou, ale v následujících letech došlo k nárůstu podílu mladistvých pachatelů na páčání této trestné činnosti a v letech 2011 až 2015 nad středovou hladinu, dokonce až o 27,3 %.

V Jihočeském kraji lze vývoj podílu mladistvých pachatelů na páčání této trestné činnosti hodnotit jako narůstající.

Graf č. 11 Trestný čin vraždy pořadí četnosti

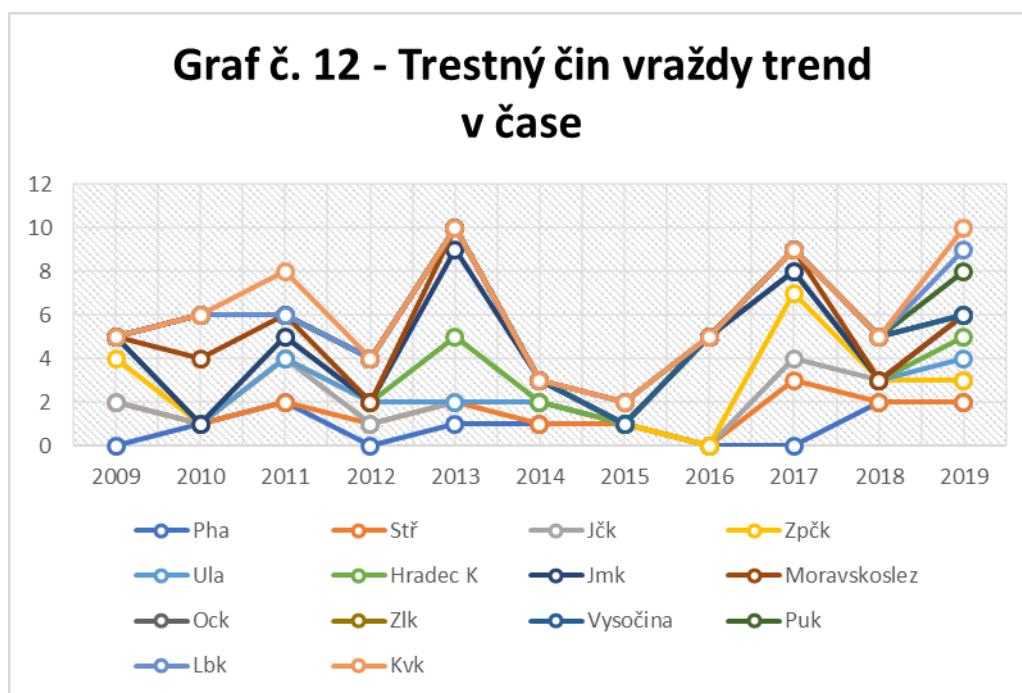

V grafu č.11 – „Trestný čin vraždy v pořadí četnosti“ jsou vyjádřena data podílu mladistvých pachatelů na trestné činnosti, kterou hodnotíme jako nejzávažnější celospolečenský delikt.

U této velmi závažné trestné činnosti je podíl mladistvých pachatelů v jednotlivých krajích a letech relativně velmi nízký, když se pohybuje nejčastěji od nuly do tří případů, výjimečně i do čtyř, respektive pěti případů za rok a kraj. Avšak žádné kladné číslo zde nelze hodnotit jako příznivé.

Nejvýznamnější hodnoty vykazují kraje Praha, Ústecký a Středočeský. Hned za nimi stojí kraj Jihočeský. Jediný uspokojivý stav je v krajích Zlínském a Vysočina, kde za sledované období nedošlo k žádnému spáchání tohoto trestného činu ze strany mladistvého pachatele.

Graf č. 12 Trestný čin vraždy trend v čase

Data vyjádřená v grafu č. 12 - „Trestný čin vraždy v čase“, jsou, vzhledem k předchozímu grafu č. 11 (trestný čin vraždy dle četnosti) podle porovnatelnosti s předchozími grafy a mého úsudku nejvýraznější a nejzajímavější.

Nejvíce těchto závažných trestných činů bylo mladistvými pachateli spácháno v roce v 2013 a v minulém roce 2019. Poloviční počet je v posuzovaném časovém rozmezí v roce 2009 a nejméně pak v roce 2015.

Na území Jihočeského kraje se mladiství pachatelé dopustili trestného činu vraždy dvakrát v roce 2011 a po jednom skutku v letech 2014, 2017 – 2019. Ačkoliv by, čistě ze statistického hlediska, bylo možno hovořit o poklesu, byť s určitými výkyvy, hodnotím tento vývoj jako vyrovnaný, protože čistě statisticky má rozdíl mezi jedním a dvěma skutky velký význam, v reálném životě už tomu tolik není.

Vyhodnocení hypotéz

Hypotéza č. 1

H₀ Podíl mládeže na trestné činnosti v Jihočeském kraji je nižší, než střední hladina tohoto jevu na územním teritoriu ČR.

Tato hypotéza se nepotvrdila.

H_A Podíl mládeže na trestné činnosti v Jihočeském kraji je vyšší, než střední hladina tohoto jevu na územním teritoriu ČR.

Tato hypotéza se nepotvrdila.

Test shody neprokázal statisticky významné rozdíly. Podíl mládeže na trestné činnosti v Jihočeském kraji je v podstatě na střední hladině tohoto jevu na územním teritoriu ČR. Za sledované období je roční koeficient podílu mladistvých pachatelů na celkové trestné činnosti spáchané na území celé republiky 0.035, kdežto stejná hodnota pro území Jihočeského kraje činí 0.036. Rozdíl je nevýznamný.

Hypotéza č. 2

H₀ Podíl mládeže na majetkové trestné činnosti v Jihočeském kraji je nižší než střední hladina tohoto jevu na územním teritoriu ČR.

Tato hypotéza se potvrdila. V celém sledovaném období tomu tak nebylo, pouze druhý a třetí rok, ale za celé sledované období byl podíl mladistvých pachatelů v Jihočeském kraji na majetkové trestné činnosti i o více než jednu třetinu pod střední hladinou tohoto jevu.

H_A Podíl mládeže na majetkové trestné činnosti v Jihočeském kraji je vyšší než střední hladina tohoto jevu na územním teritoriu ČR.

Tato hypotéza se nepotvrdila.

Hypotéza č. 3

H0 Podíl mládeže na závažné trestné činnosti, trestném činu vražda, v Jihočeském kraji nižší než střední hladina tohoto jevu na územním teritoriu ČR.

Tato hypotéza se nepotvrdila.

HA Podíl mládeže na závažné trestné činnosti, trestném činu vražda, v Jihočeském kraji vyšší než střední hladina tohoto jevu na územním teritoriu ČR.

Tato alternativní hypotéza se potvrdila. S výjimkou prvních tří let je patrné, že za sledované období je v Jihočeském kraji podíl mladistvých pachatelů na jednom z nejzávažnějším trestném činu vražda vyšší, než je střední hladina tohoto jevu v ČR.

5 ZÁVĚR

Ve své bakalářské práci jsem se zaměřila na problematiku trestné činnosti nezletilých, na četnost jejího výskytu podle druhu, regionu a času. V teoretické části jsem nahlédla do samotného historického vývoje i pojetí trestného zákonodárství. Pozastavila jsem se u postavení mladistvých ve společnosti. Dotkla jsem se i vývoje trestního práva v Čechách v určitém časovém horizontu. Zjišťovala jsem pomoci zákonů, jaké opatření lze uplatnit v případě delikventního chování mladistvých. Nastínila jsem chování delikventních jedinců a jejich vývoje vzhledem k věkovým hranicím. Snažila se o vysvětlení pojmů dítě, nezletilí a mladiství. Rozebírala jsem ve své práci vliv rodinného prostředí na dítě, vliv výchovy na mladistvé. Začleňování nezletilých do společenských skupin vrstevníků, kde se prvotně již setkává s trestnou činností nezletilých.

Cílem mé bakalářské práce bylo rozčlenění a porovnání vybraných druhů kriminality na území České republiky a na území Jihočeského kraje. Bylo provedeno posouzení, zda má stoupající či klesající tendenci. Toto srovnání jsem mohla vypracovat na základě využití statistických podkladů Policie České republiky. Na základě zpracování statistických dat pomocí Paretova grafu, který znázorňuje rozdělení dat v sestupném pořadí četnosti s kumulativní čarou na vedlejší ose vyjadřující procento celku, jsem mohla zmapovat trestnou činnost dětí a mládeže. Zjistit podíl mladistvých pachatelů na spáchání trestných činů v jednotlivých krajích České republiky v časovém úseku jedenácti let, tedy v letech 2009 – 2019.

Původně jsem se domnívala, což je i patrné z formulace hypotézy č. 1, že v Jihočeském kraji bude podíl mladistvých pachatelů na celkové trestné činnosti nižší, než je střední hladina toho jevu v celé ČR. Můj výzkum však prokázal, že tomu tak není. Provedený test shody neprokázal statisticky významné rozdíly od středních hodnot. Podíl mládeže na trestné činnosti v Jihočeském kraji je ve střední hladině tohoto jevu na územním teritoriu ČR.

Oproti tomu se moje hypotéza č. 2 potvrdila. Výzkum prokázal, že podíl mládeže na majetkové trestné činnosti v Jihočeském kraji je nižší, než střední hladina tohoto jevu na územním teritoriu ČR. V celém sledovaném období tomu tak nebylo, pouze druhý

a třetí rok, ale za celé sledované období byl podíl mladistvých pachatelů v Jihočeském kraji na majetkové trestné činnosti i o více než jednu třetinu pod střední hladinou tohoto jevu.

V případě hypotézy č. 3 jsem před zpracováním své práce opět mylně předpokládala, že podíl mládeže na závažné trestné činnosti, trestném činu vražda, v Jihočeském kraji je nižší než střední hladina tohoto jevu na územním teritoriu ČR. Opak je pravdou, potvrdila se alternativní hypotéza, podíl mládeže na závažné trestné činnosti, trestném činu vražda, v Jihočeském kraji je vyšší, než střední hladina tohoto jevu na územním teritoriu ČR. Je pravdou, že absolutní četnost tohoto jevu je relativně nízká. Za celé sledované období 11 let se mladiství pachatelé v Jihočeském kraji podíleli na spáchání tohoto trestného činu 6x. Ovšem jsou i takové kraje, kde tomu nedošlo ani jednou za celé sledované období.

Navíc jsem zjistila, že podíl mladistvých pachatelů na páchání celkové trestné činnosti má jak v ČR, tak i v Jihočeském kraji vzrůstající tendenci.

Domnívám se, že výsledky mé práce by mohly pomoci pracovníkům zabývajícím se touto problematikou, třeba policistům zabývajícím se trestnou činností mladistvých nebo prevencí kriminality obecně. Možná i dalším specialistům prevence kriminality, se zaměřením jejich úsilí do potřebné oblasti, k definování výzkumných cílů zaměřených na zjištění příčin těch jevů, které jsem zde já pouze definovala. Protože při zpracování této bakalářské práce jsem došla k závěru, že právě zjištění příčin těchto negativních jevů by zasluhovalo profesionálně vedený, finančně zajištěný výzkum.

6 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

1. Bartošek, M., *Encyklopedie Římského práva*. Praha: Panorama 1981
ISBN 11-053-81
2. Dunovský, J., Dytrych, Z., Matějček, Z. a kol., *Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě*. 1. vyd. Praha: Grada, 1995. ISBN 80-7169-192-5
3. Grochal, L., *Pachatel nebo oběť v intervenční práci s dítětem s projevy rizikového chování*, časopis *Prevence*, leden 2020, ročník 17, č.1
4. Koudelková, A., *Psychologické otázky delikvence*. 1. vyd. Praha: Victoria Publishing, 1995. ISBN 80-7187-022-6
5. Kriminální statistika Policie ČR, *Statistické podklady nápadu kriminality z evidencí Policie ČR za období let 2009 až 2019*, Praha: Policejní prezidium 2020
6. Malý, K., *Trestní právo v Čechách v 15-16 století*. Praha: Academia, 1997. ISBN 80-200-0243-x edice
7. Martínek, Z., *Agresivita a kriminalita školní mládeže*, 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a.s., 2009. ISBN 978-80-274-2310-5
8. Matoušek, O., Matoušková, A., *Mládež a delikvence*. 3. vyd. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-825-8
9. Moravcová, E., Podaná, Z., Buriánek, J., *Delikvence mládeže: trendy a souvislosti*. 1. vyd. Praha: Triton 2015. ISBN 978-80-7387-860-3
10. Musil, J. *Způsob páchaní Trestné činnosti a jeho kriminalistický význam*. Praha: Univerzita Karlova 1982. ISBN 60-045-82
11. Říčan, P. *Agresivita a šikana mezi dětmi: jak dát dětem ve škole pocit bezpečí*. 1. vyd. Praha: Portál, 1995. ISBN 80-7178-049-9
12. Zákon č. 89/2012 Sb. *Občanský zákoník*
13. Zákon č. 40/2009 Sb. *Trestní zákoník*.
14. Zákon 140/1961 Sb. *Trestní zákon*

15. Zákon 141/1961 Sb. *Trestní řád*
16. Zákon 104/1991 Sb. *Úmluva o právech dítěte*
17. Zákon 218/ 2003 Sb. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže*
18. Zákon 104/1991 Sb. *Úmluva o právech dítěte*

Internetový zdroj:

1. <https://www.epravo.cz>
2. <http://www.novinky.cz/krimi/205767-kriminalita-deti-klesa-ale-jejich-brutalita-roste.html>
3. <http://www.pravnik.cz/uplna-zneni/uz-240.html>
4. <http://www.trestni-rizeni.com/mladistvi/ml3.html>
5. <https://www.unicef.cz/aktualne/82292-umluva-o-pravech-ditete>
6. https://www.uouu.cz/assets/File.ashx?id_org=200144&id_dokumenty=3015
7. <https://www.zakonyprolidi.cz>, Sdělení č. 104/1991 Sb.
8. <https://www.czso.cz> > csu czso > srov.
9. <https://office.lasakovi.com> > grafy
10. <https://support.microsoft.com> > office
11. <https://support.google.com> > sheets
12. <https://support.google.com> > answer

7 PŘÍLOHY

Tabulka č. 1 Podíl mládeže na trestné činnosti v %

TČ -1-18 Jčk podíl mládeže na TČ v %	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Pha	0,05	0,058	0,064	0,05	0,045	0,017	0,006	0,021	0,025	0,027	0,022
Stř	0,017	0,02	0,016	0,01	0,009	0,007	0,011	0,024	0,039	0,038	0,04
Jčk	0,044	0,04	0,032	0,029	0,023	0,021	0,017	0,035	0,049	0,05	0,052
Zpčk	0,032	0,029	0,022	0,02	0,016	0,017	0,016	0,024	0,041	0,037	0,034
Ula	0,036	0,028	0,025	0,018	0,017	0,018	0,017	0,04	0,054	0,057	0,058
Hradec K	0,044	0,03	0,029	0,027	0,026	0,029	0,028	0,035	0,073	0,065	0,046
Jmk	0,033	0,029	0,025	0,023	0,018	0,019	0,018	0,04	0,052	0,055	0,054
Moravskoslez.	0,041	0,037	0,027	0,024	0,179	0,024	0,023	0,035	0,056	0,064	0,07
Ock	0,037	0,034	0,03	0,027	0,018	0,015	0,019	0,045	0,052	0,051	0,058
Zlk	0,04	0,034	0,033	0,03	0,022	0,024	0,023	0,031	0,043	0,047	0,047
Vysočina	0,037	0,038	0,034	0,031	0,027	0,024	0,025	0,045	0,063	0,067	0,079
Puk	0,029	0,03	0,027	0,029	0,026	0,023	0,023	0,033	0,046	0,047	0,04
Lbk	0,024	0,029	0,025	0,024	0,121	0,014	0,015	0,027	0,047	0,078	0,05
Kvk	0,024	0,027	0,029	0,027	0,022	0,021	0,024	0,04	0,046	0,048	0,046

Zdroj: Policie ČR

Tabulka č. 2 Trestná činnost mládeže – trestný čin loupeže po krajích

TČ -1-18 loupeže	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Pha	61	59	45	31	29	19	12	19	24	16	29
Stř	37	29	26	18	13	11	7	13	20	19	15
Jčk	22	20	20	18	18	15	5	8	14	8	9
Zpčk	32	28	20	15	14	9	2	7	10	9	3
Ula	146	78	58	38	33	29	17	35	41	66	75
Hradec K	32	29	19	5	4	3	2	9	13	9	4
Jmk	91	59	49	43	33	32	30	32	37	35	37
Moravskoslez.	199	89	80	71	59	49	41	69	78	89	116
Ock	21	20	19	14	10	11	9	7	8	11	17
Zlk	12	11	10	6	5	6	4	16	18	12	9
Vysočina	8	7	5	4	5	5	1	14	15	14	10
Puk	6	7	8	8	7	6	1	3	2	6	5
Lbk	22	20	19	12	10	9	10	9	9	14	14
Kvk	12	11	9	7	6	5	7	12	15	9	8

Zdroj: Policie ČR

Tabulka č. 3 Trestná činnost mládeže - majetková trestná činnost po krajích

TČ 1-18 majetková	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Pha	159	160	145	160	159	140	139	120	83	85	74
Stř	126	165	232	201	176	156	127	135	143	139	145
Jčk	332	301	230	198	167	99	82	99	119	101	75
Zpčk	381	294	111	89	67	69	79	80	78	69	57
Ula	771	456	389	256	151	178	191	215	310	265	204
Hradec K	455	397	178	169	163	123	99	101	120	111	78
Jmk	815	568	343	332	325	300	213	201	210	201	178
Moravskoslez.	1161	698	573	501	436	398	374	350	302	298	278
Ock	340	298	215	198	129	110	93	98	122	110	115
Zlk	201	145	133	129	114	99	60	56	55	65	64
Vysočina	189	169	135	127	130	125	50	49	43	69	88
Puk	165	145	135	125	118	100	89	77	64	59	51
Lbk	198	170	146	136	120	99	92	89	78	79	86
Kvk	136	126	115	100	77	66	55	65	76	74	72

Zdroj: Policie ČR

Tabulka č. 4 Trestná činnost mládeže – mravnostní trestné činy po krajích

TČ -1-18 mravnostní	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Pha	14	39	18	18	10	19	38	20	13	17	39
Stř	13	20	19	31	18	29	30	29	32	29	36
Jčk	11	6	23	10	17	18	27	25	21	30	42
Zpěk	12	5	7	5	4	9	11	10	10	16	21
Ula	42	18	26	35	19	33	27	31	41	50	76
Hradec K	19	9	9	9	24	24	32	28	22	28	34
Jmk	45	16	17	10	14	32	23	19	16	17	20
Moravskoslez.	26	21	15	12	28	31	25	27	30	33	39
Ock	9	7	8	11	8	15	18	18	20	19	12
Zlk	10	13	5	8	6	8	14	17	12	14	16
Vysočina	12	11	10	13	14	31	30	22	8	12	26
Puk	9	12	5	9	17	21	14	16	19	17	12
Lbk	19	22	22	20	18	27	19	19	22	29	35
Kvk	5	4	1	7	13	19	20	11	9	11	18

Zdroj: Policie ČR

Tabulka č. 5 Trestná činnost mládeže – ublížení na zdraví po krajích

TČ -1-18 ubl. na zdraví	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Pha	23	19	31	30	27	26	22	17	15	17	22
Stř	32	30	30	29	22	25	14	16	30	29	31
Jčk	27	24	29	28	31	27	23	21	20	24	26
Zpčk	19	17	10	10	11	16	21	19	14	17	15
Ula	69	45	32	30	27	25	20	29	33	40	53
Hradec K	38	25	10	14	14	11	6	12	17	15	9
Jmk	63	49	25	26	28	29	31	45	56	47	39
Moravskoslez.	109	89	74	76	72	74	75	69	62	59	51
Ock	18	18	15	19	22	21	24	22	20	28	34
Zlk	19	17	17	16	12	14	15	18	21	22	24
Vysočina	12	11	9	10	11	17	13	19	25	23	23
Puk	12	13	10	9	7	6	4	7	3	4	5
Lbk	20	19	23	20	17	16	17	12	17	20	30
Kvk	16	17	14	17	12	10	8	9	6	12	14

Zdroj: Policie ČR

Tabulka č. 6 Trestná činnost mládeže – vraždy po krajích

TČ 1-18 vraždy	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Pha	0	1	2	0	1	1	1	0	0	2	2
Stř	2	0	0	1	1	0	0	0	3	0	0
Jčk	0	0	2	0	0	1	0	0	1	1	1
Zpčk	2	0	0	1	0	0	0	0	3	0	0
Ula	1	0	0	0	0	0	0	5	1	0	1
Hradec K	0	0	1	0	3	0	0	0	0	0	1
Jmk	0	0	0	0	4	1	0	0	0	0	1
Moravskoslez	0	3	1	0	1	0	0	0	1	0	0
Ock	0	2	0	2	0	0	0	0	0	2	0
Zlk	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Vysočina	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Puk	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	2
Lbk	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
Kvk	0	0	2	0	0	0	0	0	0	0	1

Zdroj: Policie ČR